

РОҲНАМОИ АМАЛӢ ОИД БА РАСОНИДАНИ КӮМАК ДАР ТАШКИЛИ ИТТИҲОДИЯҲОИ ФЕРМЕРӢ

Роҳнамои мазкур ҳамчун маводи ёрирасон барои мушовирон - машваратчиёни соҳаи кишоварзӣ ва дигар шахсоне, ки дар мусоидат намудан ба ташакулёбии раванди муттаҳидшавии хоҷагиҳои фермерӣ манфиатдор мебошанд, таҳия гардидааст.

Роҳнамои мазкур аз ҷониби Ассоциатсияи миллии хоҷагиҳои дехқонӣ (фермерии) Тоҷикистон дар ҳамкорӣ бо намояндагии *Hilfswerk Austria International* дар Тоҷикистон ва лоиҳаи аз тарафи **Иттиҳоди Аврупо** маблағгузоришаванда «Мусоидат ба ташкили хадамоти машваратии миллӣ дар соҳаи кишоварзӣ» (SENAS) омода гардидааст. Роҳнамои мазкур дар ҳамкорӣ бо Матлуба Улҷабоева, Гулшан Ашурбекова ва Умед Асланов мураттаб шудааст. Муҳарририро роҳнаморо Линардс Деидулис анҷом додааст.

Роҳнамои мазкур бо дастгирии молиявии созмони **Иттиҳоди Аврупо** дар доираи барномаи «Центральная Азия - Инвест» таҳия ва нашр гардидааст. Афкори нашрияи мазкур ифодагари ҳатмии сиёsat ва мавқеи созмони **Иттиҳоди Аврупо** намебошад.

ЧАНД СУХАНИ СИПОСУ МИННАТДОРӢ

Ассоциатсияи миллии хоҷагиҳои дехқонӣ (фермерии) Тоҷикистон, намояндагии *Hilfswerk Austria International* ва барномаи Иттиҳоди Аврупо «Мусоидат ба ташкили хадамоти машваратии миллӣ дар соҳаи кишоварзӣ» (SENAS) ба ҳамаи он ташкилотҳо, ки дар омода карданӣ маводи мазкур иштироки фаъолона доштанд, изҳори миннатдорӣ менамояд: **ММК/АТАС, АНТИ, ТҶ «АРБИТРАЖ», КИС, ТҶ «Файзбахш», NASMBT, ТҶ «Мехрангез», ТҶ «Ғамхорӣ», ACTED, OXFAM GB, MSDSP, CESVI.**

Миннатдории алоҳидай мо ба рассом **Антра Ивдра**, узви *Association Internationale des Arts Plastiques*, барои эҳдои ройгони нигораҳо ба нашрияи мазкур иброз мегардад. Дар муқова як қисми нигораи А. Ивдра «Манзараи водии Ҳисор аз болои Қалъаи Ҳисор»

Мундариља

Мундариҷа	3
МУҚАДДИМА	4
1. ТАМОЮЛҲОИ ТАРАҚҚИЁТИ ИТТИХОДИЯҲОИ ФЕРМЕРӢ ДАР ЗАМОНИ МУОСИР	5
2. ТАВСИФОТ ВА НАВЪҲОИ ИТТИХОДИЯҲОИ ФЕРМЕРӢ	6
3. МАНФИАТ АЗ ИШТИРОК ДАР ИТТИХОДИЯҲОИ ФЕРМЕРӢ	9
4. МУШКИЛОТИ ЭҲТИМОЛӢ ДАР ТАШКИЛ ВА ИНКИШОФИ ИТТИХОДИЯҲОИ ФЕРМЕРӢ	11
5. УСУЛҲОИ АСОСӢ ВА ТАРТИБИ КОРИ МУШОВИРОН БО ИТТИХОДИЯҲОИ ФЕРМЕРӢ	14
6. ҚАДАМҲОИ АСОСӢ ОИД БА ТАШКИЛИ ИТТИХОДИЯҲОИ ФЕРМЕРӢ	17
7. БАРҶАРОРКУНӢ ВА Ё ТАКМИЛДИҲИИ ФАҶОЛИЯТИ ИТТИХОДИЯҲОИ ФЕРМЕРИИ МАВҔУДБУДА	26
8. ИДОРАКУНИИ ИТТИХОДИЯҲОИ ФЕРМЕРӢ ВА ТАРТИБИ ҚАБУЛИ ҚАРОРҲО. Намунамисоли кооперативи истеҳсолӣ.	28
9. БАҲОДИҲИИ НАТИЧАҲОИ ФАҶОЛИЯТИ ИТТИХОДИЯ	32
10. МАҶЛУМОТИ ИЛОВАГӢ БАРОИ МУШОВИРОН	33
13. МИСОЛҲОИ МУСБАТИ ФАҶОЛИЯТИ ИТТИХОДИЯҲОИ ФЕРМЕРӢ ДАР ТОҶИКИСТОН	42
ХУЛОСА	44
РУИХАТИ АДАБИЁТИ ИСТИФОДАШУДА	56

МУҚАДДИМА

Дар фаъолияти як қатор барномаҳое, ки ба рушди дехот ва сектори кишоварзии кишвар нигаронида шудаанду аз тарафи маблагузорони хориҷӣ дастгирӣ мегарданд ва дар кори онҳо ташкилотҳои ғайрихӯкуматии ҳам маҳаллӣ ва ҳам хориҷӣ фаъолона иштирок менамоянд, ба паст кардани сатҳи камбизоатии аҳолии дехот аҳамияти маҳсус дода мешавад.

Ташкилотҳои маҳаллӣ ва хориҷии ғайрихӯкуматӣ тадриҷан аз усулу равияҳои соддai корие, ки бевосита ба беҳтар кардани вазъияти бехатарии ҳӯрокворӣ дар дехот равонашуда ба методҳо ва равияҳои маҳсулноктари ҷалби аҳолии дехот, соҳторҳои ҳудидоракуни маҳаллӣ ва дигар ташкилотҳои дехот ба фаъолияти муқарраркунӣ ва афзалиятгузории мушкилоту масъалаҳо ва инчунин иштироки фаъолона дар ҳаллу фасли онҳо гузашта истодаанд.

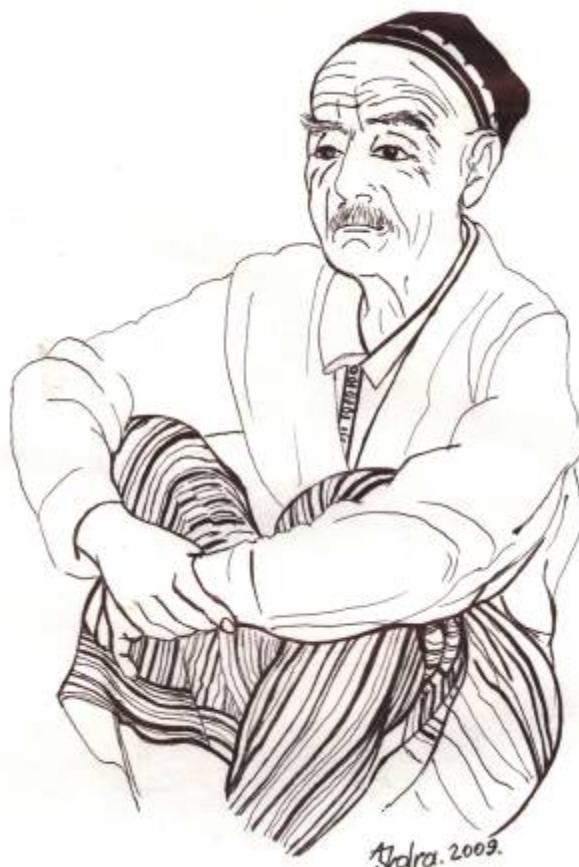
Мақсад ва ҳадафҳои асосии инроҳу усулҳо дар мадди аввал, аз ҷалби фаъолонаи аҳолии дехотро дар бар мегирад. Мақсади худи ҳамин усул ва равия онро дар назар дорад, ки танҳо худи аҳолии дехот бевосита дар фаъолияти рушди тараққиёти дехот бояд иштирок намояд. Яке аз самтҳои ин фаъолият мусоидати ҳамаҷониба ба рушди раванди муттаҳидкунии фермерон, пурзӯр кардани кооператсияи кишоварзӣ дар дехот мебошад.

Роҳнамо барои намояндағони ҳадамоти машваратӣ дар сектори кишоварзӣ, мушовирони Ташкилотҳои ғайридавлатии ҷамъиятии маҳаллӣ ва хориҷӣ, ки бевосита бо фермерон кор мекунанд, пешбинӣ гардидааст. Ҳадаф ва мақсади роҳнамо иборат аст, аз пешниҳод намудани тавсияҳои методӣ ба ин шахсон ҳангоми кӯмакрасонӣ ва ё хизматрасониҳо бобати ташкил кардани иттиҳодияҳои фермерии шаклҳои гуногун мебошад.

Ташкили иттиҳодияҳо ва беҳтару устувор кардани инкишофи онҳо кори хеле мушкил ва мураккаб ба шумор меравад. Мушовироне, ки ба раванди ташкили чунин иттиҳодияҳо ҷалб мегардаанд, сараввал бояд пурраву ҳаматарафа марҳалаҳо ва қадамҳои асосии раванди ташаккулёбии иттиҳодияҳоро худашон дарк ва ҳазм намоянд.

Роҳнамо шаклҳои асосии иттиҳодияҳои фермерӣ, хусусиятҳои ташкили иттиҳодия, манфиат ва афзалиятҳоро аз ташкили иттиҳодияҳо шарҳ медиҳад. Дар он қадамҳои пай дар пай давраҳои ташкили иттиҳодия тавсиф ёфтаанд, ки онҳоро бояд мушовирон дар раванди фаъолияташон оид ба ташкили иттиҳодияҳо дар мадди назар дошта бошанд.

Ба кӯмаки мушовирон, инчунин барои дигар шахсоне, ки ба раванди ташкили иттиҳодияҳои фермерӣ ҷалб шудаанд, маълумоти мухтасар оид ба омода намудани бизнес-планҳои кооперативҳои соҳибкорӣ, тартиби бақайдгирии давлатӣ ва андозбандии кооперативҳо пешниҳод мегардад.

1. ТАМОЮЛҲОИ ТАРАҚҚИЁТИ ИТТИХОДИЯҲОИ ФЕРМЕРӢ ДАР ЗАМОНИ МУОСИР

Қисми асосии маҳсулоти кишварзии кишварҳои мутараққии пешрафтаро кооперативҳо истеҳсол менамоянд.

Давлат бояд бо роҳҳои гуногун ба рушду инкишофи кооперативҳо мусоидат намояд, ки он дар мачмӯъ сабаби боло рафтани сатҳи зиндагии аҳолӣ гардида, ба-рои корхонаҳои коркардкундандаи мамлакат захирии ашёи хомро фароҳам меоварад.

ки миёнаравҳои гуногунро таъмин созанд.

Истеҳсолоти калон дар баробари истеҳсолкунандагони хурд дорои имтиёзоти бечунучаро мебошад. Маҳз ҳамин хочагиҳои калон имконият доранд, ки технологияҳои муосирро босамар истифода намоянд. Ҳоло бештар аз садсол аст, ки раванди доимии бузургсозии хочагиҳо рафта истодааст. Бояд зикр намуд, ки аммо ин на ҳамавақт сабаби ташкилшавии хочагиҳои калони хусусӣ мегардад. Асосан фермерҳо ҳалли мушкилотро дар ташкили кооперативҳо пайдо менамоянд. Имрӯз наздики 80% фермерони кишварҳои Аврупои Ғарбӣ, Канада ва Австралия, 70% мамлакатҳои ИМА, Голландия ва Исландия, тақрибан 100% фермерҳои давлати Япония ва кишварҳои Аврупои Шимолӣ ба кооперативҳо муттаҳид шудаанд.

Кооператия дар кишварҳои Олмон, Франсия, Британияи Кабир, ИМА, Дания рушду инкишофи васеъу густурда пайдо намудааст. Дар ин ҷо кооперативҳои кишварзӣ дар таъмини фермерҳо бо техника, ҳӯроки чорво, тухмӣ нақши асосӣ ва арзанда доранд. Ба воситай кооперативҳо то андозаи 98% тамоми маҳсулоти ширӣ, 80% гандум, 75% тухми мурғ фурӯҳта мешавад.

Дар кишварҳои мутараққӣ вазифаи давлат нисбатан маҳдуд ва нигаронида шудаанд, асосан ба таҳияи сиёсати рушду инкишофи кооперативҳо, қонунгузории фаъолияти кооперативҳо, мутобиқат ва такомули он дар алоқамандӣ бо равандҳои навин мебошад. Масалан, дар Парлумони Аврупо ва ҳукуматҳои кишварҳои гуногун кумитаҳои дастгирии кооператия мавҷуд буда, дар парлумотҳои миллӣ бошад, кооператия вакилони худро дорад. Давлат сиёсати ҳавасмандсозӣ ва тақмилдиҳондаи рушди кооперативҳоро пеш мебарад. Кооперативҳои фермерон соҳиби имтиёзҳои андозбандӣ буда, молики субсидияҳо, ҳукуқи монополии содироти баъзе маҳсулоти ҳӯрокворӣ мебошанд Барои такон додани истеҳсолоти навъҳои алоҳидай маҳсулот давлат метавонад ба кооперативҳо напардохтани андозро иҷозат дихад, дигар субсидияҳои иловагиро нисбати нарҳҳои харидории маҳсулот ҷорӣ намояд. Дар кишвари Канада фермероне, ки то андозаи аз 100 000

Яке аз намудҳои асосии иттиҳодияҳои фермерӣ ин кооперативҳои кишварзӣ мебошанд, ки дар таҳияву амалӣ намудани сиёсати аграрии кишвар нақши бузург ва ҳалкунандаро иҷро менамоянд. Кооператия дар аксари кишварҳои ҷаҳон шакли афзалиятнок ва машҳуртарини иттиҳодияҳои истеҳсолкунандагони маҳсулоти кишварзии деҳот гардидааст, ки қарib тамоми низоми хизматрасонии агросервисӣ, коркард ва татбиқи маҳсулоти кишварзӣ моли хусусии истеҳсолкунандагони маҳсулот буда, аз ҷониби онҳо ба воситай кооператия идора карда мешавад. Истеҳсолкунандагони аграрие, ки бо муносибот ва муомилоти кооперативӣ бо коркардкунандагон ва корхонаҳои коркардкунанда робита пайдо накардаанд, наметавонанд маҳсулоти худро самаранок ба фурӯш бароранд ва маҷбур мешаванд,

- 250 000 доллари ИМА даромад доранд, дар ҳаҷми 1-2,5 ҳазор доллари ИМА андоз мепардозанд, ки он ҳамагӣ 1% аз фоидаро ташкил медиҳад. Дар баъзе кишварҳо кооперативҳое, ки маҳсулоти экологӣ истеҳсол мекунанд, умуман аз андоз дар давоми якчанд сол озод карда мешаванд. Кооперативҳо дар кишвари Дания аз андозбандии имтиёзном барои тамоми намудҳои даромад истифода менамоянд.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкили кооперативҳо, оҳиста-оҳиста бошад ҳам, рӯ ба афзоиш доранд ва ҳамчун дар тамоми ҷаҳон, ин ҷо ҳам нақши фаъолияти кооперативӣ дар рушди соҳаи кишоварзӣ хеле бузургу аҳамиятноку муҳим мегардад. Имрӯзҳо фаъолияти кооперативӣ қисми муҳими зерсоҳтори деҳотро ташкил менамояд, ки он дар рушду нумӯи комплекси агросаноатӣ иштироки фаъолона дорад.

2. ТАВСИФОТ ВА НАВҲОИ ИТТИХОДИЯҲОИ ФЕРМЕРӢ

Иттиҳодияҳои фермерӣ дар Тоҷикистон бо намудҳои гуногуни ташкилий-ҳуқуқӣ ташкил карда мешаванд. Вобаста аз мақсади ташаккулӯбӣ онҳо метавонанд дар шакли ташкилоти тиҷоратӣ ва ғайритиҷоратӣ ташкил карда шаванд.

Ба шакли шахси ҳуқуқии тиҷоратӣ метавонад чунин иттиҳодияи хоҷагиҳои фермерие ташкил карда шаванд, ки ба монанди **кооперативи истеҳсолӣ**.

Ба шакли шахси ҳуқуқи ғайритиҷоратӣ ташкил карда мешаванд:

- ☒ Кооперативи истеъмолӣ.
- ☒ Асосиатсияҳо ва иттифоқҳои хоҷагиҳои деҳқонӣ (фермерӣ).

Ба ғайр аз шаклҳои бо қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишуда, дар ҷумҳурӣ чунин шаклҳои ғайрирасмӣ ба монанди гурӯҳҳои манфиати умум, гурӯҳҳои худкӯмакрасон ташкил карда мешаванд.

Ба таври муҳтасар ҳар яке аз ин намудҳои фаъолиятро баррасӣ менамоем.

Гурӯҳҳои худкӯмакрасон /гурӯҳҳои манфиати умум

Имрӯз шаклҳои гуногуни ғайрирасмие, ки бо кооперативҳо нишонаю аломатҳои монандӣ донанду умуман онҳоро метавон ба кооперативҳои худ ба худ зоҳиршудаи ғайрирасмӣ мансуб доност, ба таври хеле зиёд пайдо шуда истодаанд. Онҳо дар дохили истеҳсолкунандагони кишоварзии ҳамаи намудҳои амвол, инчунин дар байни хоҷагиҳои фермерӣ ба шакли кӯмаки хешовандӣ ва ё ҳамсоягӣ ба вуҷуд меоянд.

Гурӯҳи худкӯмакрасон (гурӯҳи манфиати умум) миқдори муайянни истеҳсолкунандагони хурди маҳсулоти кишоварзиро бо мақсади расонидани кӯмаки байниҳамдигарӣ ҷиҳати афзудани даромади ҳар як узви он ташкил ва муттаҳид менамояд.Faъолияти якҷояи ин хоҷагиҳо ё дар асоси иттиҳоди фардии воситаҳои моддӣ-техникий (асосан техникий) ва ё дар асоси ташкили хизматрасониҳои ба ҳам манфиатдори коркарди замин, истифодаи техника, захираҳои меҳнатӣ, истеҳсол ва фурӯши маҳсулот ва дигар намудҳои фаъолият тартиб дода мешаванд.

Барои расидан ба ин ҳадафу мақсадҳо иштирокчиёни он захираҳои дохилиро истифода менамоянд (таҷриба, воситаҳои моддӣ ва молӣ), инчунин кӯмаку дастирии Ташкилотҳои ғайридавлатии ҷамъиятии дохиливу берунӣ истифода менамоянд, ки онҳо асосан таълимую омӯзишро амалӣ менамоянд, дастирии машваратӣ мерасонанд ва дастрасӣ ба қарзҳои хурдро (микрокредит) таъмин менамоянд.

Аммо бояд таъкид намуд, ки ин гуна гурӯҳҳои ғайрирасмӣ мақоми ҳуқуқӣ надоранд, зеро онҳо дар мақомоти давлатӣ ба қайд гирифта намешаванд.

Кооперативҳо

Мақсади асосии фаъолияти кооператив – хизматрасонӣ барои манфиатҳои иқтисодии аъзоёни худ ва ноил шудан ба фоидаҳои муайян барои онҳо мебошад.

вии фаъолият ба таври зайл мебошанд, аз ҷумла:

- ❖ узвияти ихтиёрӣ, (дар замини манфиатҳои иқтисодӣ, дарки зарурату манфиатнокии иттиҳод аз ҷониби субъектҳо);
- ❖ ҳудидоракунӣ, (мустақилияти иқтисодӣ ва маъмурӣ, ки ба манфиати саҳмдорон, аъзоёни худ фаъолияти таваккалиро дар назар дорад);
- ❖ баробарҳуқуқии аъзоёни кооператив (байн ҳамдигар аз рӯи усули "як аъзо – як овоз");
- ❖ зери назорат будани мақомоти интихобшудаи кооператив аз тарафи аъзоёнаш (ва ташаккулдиҳии низоми ташкилии кооператсия бо усули "аз поён ба боло");
- ❖ иттиҳоди аъзоёни кооператив дар асоси ихтиёрии захираҳои моливу моддӣ, (ки барои фаъолияти муштараки корхона бо роҳи иштирок дар ташаккулдиҳии сармояи саҳмиявӣ, ташкили фондҳои умумӣ, ҷавобгарии моддӣ муҳим мебошанд);
- ❖ иштироки бевоситаи аъзоёни кооператив дар амалиётҳо, (тақсимбандии даромади ба даст овардашудаи мутаносибан ба саҳми иштирок, аммо на ба андозаи сармояи саҳмиявӣ).

Кооперативҳои кишоварзӣ метавонанд **истеҳсолӣ** ва ё **истеъмолӣ** бошанд.

Намудҳои кооперативро аъзоёни кооператив вобаста аз мақсаду маромҳои дар пеш гузашташон интихоб менамоянд.

Кооперативи истеҳсолӣ

Кооперативи истеҳсолӣ ташкилоти тиҷоратӣ мебошад.

Кооперативи истеҳсолӣ – ташкилотест, ки аз ҷониби молистеҳсолкунандагони кишоварзӣ дар асоси узвияти ихтиёрӣ барои фаъолияти муштараки истеҳсолӣ ва ё дигар намуди хочагидорӣ бинобар иштироки шахсии меҳнатӣ ва ё дигар намуди иштирок ва муттаҳид кардани ҳаққи узвияти молӣ барои қонеъ кардани талаботи моддӣ ва ё ғайри они иштирокчиёнаш ташкил карда шудааст.

Микдори аъзоёни кооперативи истеҳсолӣ **наметавонад камтар аз панҷ нафар** бошад.

Аъзоёни кооператив метавонанд дилҳоҳ шахсони воқеии ба синни 16-сола расида, ки ҳаққи узвияти дар оиннома муқарраршударо пардохтаанд, бошанд.

Кооперативи истеъмолӣ

Кооперативи истеъмолӣ гуфта, иттиҳодияни ихтиёри шаҳрвандонро дар асоси узвият ва бинобар қонеъ кардани талаботи моддӣ (молии) иштирокчиёнашон, ки бо роҳи муттаҳид кардани ҳаққи узвияти амволӣ (саҳмиявӣ) ба вучуд меояд, меноманд.

Вобаста аз намудҳои фаъолият кооперативҳои истеъмолӣ ба навъҳои коркардкунанда, фурӯшанд (савдо), хизматрасон, молрасон, қарзӣ, суғуртавӣ, чорводорӣ ва ғайра тақсимбандӣ мешаванд.

Дар амалия бошад ташкил шудани кооперативҳои бисёрвазифавие, ки онҳо ҷандин навъи фаъолият, масалан молрасонӣ ва фурӯш, хизматрасонӣ ва коркард, қарзиҳӣ ва амонатгузорӣ ва ё дигар навъҳои фаъолиятро муттаҳид менамоянд, ба мушоҳида мерасанд.

Мехостем ба он таваҷҷӯҳ намоед, ки гарчанде кооперативи истеъмолӣ ташкилоти тиҷоратӣ набошад ҳам, бо вучуди ин мувофиқи Кодекси граждании ҶТ ба кооперативҳои истеъмолӣ ҳукуқи тақсимкунни даромад аз фаъолияти соҳибкориро дар байнӣ аъзоёнашон дода шудааст. Аз ин рӯ, метавон ба чунин хулосае омад, ки қонунгузор ҳаракат дорад ба он мақоми миёнаравро-мобайниро дар баробари ташкилотҳои тиҷоратӣ ва ғайритиҷоратӣ муқаррар намояд.

Нишонаҳои асосии фарқунандаи кооперативҳои истеҳсолӣ ва истеъмолӣ

Кооперативи истеҳсолӣ	Кооперативи истеъмолӣ
1. Ба ташкилоти тиҷоратӣ мансуб аст.	1. Ташкилоти ғайритиҷоратӣ мебошад.
2. Аз ҷониби шаҳрвандон барои фаъолияти муштарақ ташкил карда мешавад.	2. Аз ҷониби истеҳсолқунандагони маҳсулоти қишиварзӣ (шаҳрвандон ва (ва ё) шахсони воқеӣ) ташкил карда мешавад.
3. Фаъолияти муштарақи аъзоён дар иштироки шахсии меҳнатии онҳо асос ёфтааст.	3. Аъзоён: <ul style="list-style-type: none"> ❖ дар фаъолияти он иштироки меҳнатии шахсиашон ҳатмӣ нест; ❖ аз рӯи қарзҳои он ҷавобгар нест, ба ғайр аз ҳудуди саҳми воридкардаашон ҳамчун ҳаққи узвияти иловагӣ.
4. Миқдори узвияти он на камтар аз панҷ нафар бояд бошад.	4. Қонунгузории ҶТ ин гуна талабот муқаррар нанамудааст. Дар назар дорад, ки он набояд камтар аз ду шаҳрванд ва ё шахси ҳукуқӣ бошад.
5. Бештар бо истеҳсолоти маҳсулоти қишиварзӣ вобаста аст.	5. Барои расонидани хизматрасониҳои гуногун ташкил карда мешавад ва асосан бо таъминот, хизматрасонии истеҳсолӣ, коркард машғул аст, яъне зинаҳои гуногуни истеҳсолоти аграриро муттаҳид менамояд.
6. Бо бозор комилан вобаста аст, бо рақибонаш ба монанди сохторҳои тиҷоратӣ дар мусобиқаи бозори таъминот, фурӯш ва тақмили истеҳсолот қарор дорад.	7. Бо бозор яктарафа вобаста аст, масалан, дар таъминот ва ё фурӯши маҳсулот, дар айни ҳол бо аъзоёни кооператив, ки дар айни ҳол соҳибони кооператив мебошанд, вобаста аст.

Ассоциатсия (иттифоқҳои) хочагиҳои дехқонии фермерӣ

Хочагиҳои дехқонӣ (фермерӣ) метавонанд ба шакли ассоциатсия (иттифоқҳо). иттиҳодияҳо ташкил намоянд. Ассоциатсия (иттифоқҳо) ташкилоти ғайритичоратӣ мебошанд. Мақсади асосии онҳо – ҳифзи манфиатҳои умумии кооперативҳо ва иттифоқҳои онҳо ба шумор меравад.

Онҳо метавонанд чунин вазифаҳоро ичро намоянд:

- ❖ ҳаракати кооперативро дар назди мақомоти иҷроияи маҳал, қонунгузор ва судӣ, инчунин ташкилотҳои ҳамкор намояндагӣ намоянд;
- ❖ ба кооперативҳо иттилоот, кӯмак барои таълиму омӯзиш, хизматрасонии машваратӣ пешниҳод намояд;
- ❖ барои рушди ғояи кооператив ҳаракат карда ба аъзоёниашон даъвати дастгирии усулҳои кооперативро менамояд.

Ҳамчун ташкилоти ғайритичоратӣ метавонанд ба фаъолияти соҳибкорӣ танҳо дар ҳудуди мақсадҳои оинномавии ташкилот машғул шаванд. Он ҳуқуқи тақсимбандии фоидаеро, ки дар натиҷаи фаъолияти соҳибкорӣ ба даст омадааст, дар байнӣ аъзоёнаш надорад.

Имрӯзҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон баъзе Ассоциатсияи дехқонӣ (фермерӣ) ташкил карда шудаанд, ки мақсади онҳо ба даст овардани фоида мебошад. Бояд зикр намуд, ки ташкили чунин ассоциатсияҳо заминаи ҳуқуқӣ надошта, танҳо аз надонистани қонун ва набудани таҷрибаи ташкили шаклҳои гуногуни иттиҳодияҳо дар хочагиҳои кишоварзӣ дарак медиҳад.

3. МАНФИАТ АЗ ИШТИРОҚ ДАР ИТТИҲОДИЯҲОИ ФЕРМЕРӢ

Бояд таъкид намуд, ки истеҳсолкунандагони маҳсулоти кишоварзӣ пайваста бо мушкилоти зиёде рӯ ба рӯ мешаванд, ки онҳоро дар танҳои метавонанд танҳо хочагиҳои калон ҳаллу фасл намоянд.

Фермерҳо ҳамавақт бо чунин мушкилотҳо рӯ ба рӯ мешаванд, аз ҷумла:

- ❖ ба қадри кофӣ таъмин набудан бо маводи босифати тухмӣ, ҳӯроки чорво, маводи ғизоии зироаткорӣ;
- ❖ камбуди хизтмарасониҳои агрономӣ, ветеринарӣ ва зоотехникиӣ;
- ❖ машваратҳо оид ба ҳисобдории муҳосибавӣ, аудит, ташкили босамари истеҳсолот;
- ❖ камбуди техникаи кишоварзӣ, таҷхизот;
- ❖ шикастани мошину таҷхизот ва зарурати тармими он;
- ❖ мушкилоти фурӯши маҳсулоти истеҳсолшуда (масалан- норасони маълумот дар бораи конъюнктураи бозор, дар бораи ҳамкорони эҳтимолӣ, ғайриимкон будани таъсиррасонӣ ба нарҳ бинобар миқдори кам будан миқдори маҳсулоти фурӯхташаванда);
- ❖ камбуди тавоной барои нигоҳдорӣ, тайёрии пешазфурӯш, коркарди тақрорӣ, коркард ва тақсимбандии маҳсулот, ки сабаби фурӯши он бо нархи паст мешавад.

Чи тавре ки таҷрибаи ҷаҳонӣ ва ватаний нишон медиҳад, усули беҳтар ва судмандтари ҳаллу фасли ин мушкилот ташкил намудани иттиҳодияҳои фермерӣ ва пеш аз ҳама, кооперативҳо ба шумор меравад.

Метавон чунин манфиатҳоро аз иштирок дар иттиҳодияҳои фермерӣ ба даст овард:

❖ паст кардани харочот ҳангоми истеҳсолоти маҳсулоти кишоварзӣ

таъмини аъзоёни иттиҳодияи фермерӣ (ИФ) бо захираҳои моддӣ-техникий, ки барои фаъолияти хоҷагии аъзоёни ИФ заруранд, имконият медиҳад, ки харочоти аъзоёни кооперативро барои харидории онҳо кам карда шавад ва онҳоро бо молҳои босифаттари арzon таъмин намояд. Ин кор дар сурате имконпазир мегардад, ки ИФ ба таври кафолатдодашуда ҳачми мавриди зарурати маҳсулотро бо нарҳҳои яклюҳт бевосита аз истеҳсолкунандагон ва ё воридкунандагони калон харидорӣ намуда ба аъзоёнашон бо камтарин харочот пешниҳод менамояд. Дар натиҷаи ин гуна фаъолият нарҳи воҳиди маҳсулоте, ки иттиҳодия барои аъзоёни шарҳи харидорӣ намудааст, нисбат ба харидҳои алоҳидаи аз дasti миёнаравҳо ва ё воридкунандагон хеле паст ва арзонтар мебошад. Ин ҳолат дар навбати худ комилан харочоти истеҳсоли маҳсулоти кишоварзиро кам менамояд.

❖ Беҳтар кардани дастрасӣ ба захираҳои молиявӣ

Ба хоҷагиҳои фермерӣ, хусусан соҳибкорони хурду миёна, бинобар камбуди маблағҳои молиявӣ, камтаҷрибагӣ дар гирифтани қарз, норасони захираҳои иттилоотӣ қарзҳои бонкӣ дастрас нестанд. Бонкҳо бештар ба иттиҳодияҳои фермерии соҳиби таъминоти кофии гарлав, нисбат ба истеҳсолкунандагони хурд боварӣ зоҳир менамоянд.

❖ Паст кардани харочот барои фурӯши маҳсулот

Чи тавре ки қайд шуда буд, хоҷагиҳои хурди фермерӣ зуд- зуд бо мушкилоти норасони маълумот оид ба бозор, ёфтани ҳамкорони имконнопазир ва бозори эҳтимолии фурӯш, камбуди вақт барои пайдо кардани бозори фурӯш, интиқоли маҳсулот мушкилӣ мекашанд.

Ба воситай муттаҳидшавӣ истеҳсолкунандагони маҳсулоти кишоварзӣ метавонанд ба маҷорати вақти барои ҷустуҷӯи бозори фурӯш, харочоти воситаҳои молиявиро барои интиқол ва фурӯши маҳсулотро сарфа намоянд.

❖ Мустаҳкам кардани муносибатҳои ҳамкорӣ бо корхонаҳои коркардкунанда

Корхонаҳои маҳаллии коркардкунанда харидорони анъанавии маҳсулоти истеҳсолкунандагони маҳсулоти кишварзӣ мебошанд. Корхонаҳои коркардкунанда аксар вақт камбуди ашёи хомро эҳсос менамоянд, аз ин рӯ онҳо ин норасониро аз рӯи шартнома бо ИФ метавонанд таъмини молрасонии устуворро ба роҳ монанд.

Корхонаҳои коркардкунанда асосан машгули раванди коркарди маҳсулоти меваю сабзабот мебошанд. Аз ин рӯ, онҳо имконияти пайваста ҷустуҷӯ кардани миқдори зиёди истеҳсолкунандагони як навъи маҳсулоти кишоварзии барои коркард зарурро надоранд. Бинобар ин ИФ метавонанд ба коркардкунандагон воридоти ҳачми зарурии ашёи хомро бо шартҳои тарафайн манфиатнок пешниҳод намуда, барои онҳо имконияти сарфai вақти пайдо кардани ашёи хом ва ҳамчунин харочотҳои молиявиро муҳайё созанд.

❖ Беҳтар кардани дастрасӣ ба иттилоот ва истифода аз хизматрасониҳои машваратӣ, паст кардани нарҳи дастрас кардани иттилоот

Яке аз заминаҳои рушди муваффақонаи ИФ иборат аз дастрасӣ ба бозори маълумоти илмӣ, маърифатӣ, машваратӣ ва иттилоот мебошад.

Барои гирифтани маълумоти ИФ инчунин шабакаи ҷаҳонӣ - Интернет истифода шуда ва ё аз хизматрасонии марказҳои даҳлдори машваратӣ-иттилоотӣ истифода бурда мешавад.

Аъзоёни ИФ инчунин метавонанд хизматрасониҳои машваратиро оид ба маъсалаҳои гуногуни вобаста бо истеҳсолот, нигоҳдорӣ, фурӯши маҳсулот машварату аслихат пайдо намоянд. Истифода аз ин гуна машваратҳо ба аъзоёни ИФ имконият медиҳад, то фоиданокии хоҷагиҳои худро афзун намоянд. Тавассути муттаҳидшавӣ фермерон якҷоя метавонанд ҳарочотҳоро аз истифодабарии хизматрасонии машваратии ҳадамоти машваратии кишоварзӣ, ҳуқуқшиносҳо, брокерҳои гумруқӣ ва дигар хизматрасониҳо тақсимбандӣ намоянд.

❖ Истифодаи якҷояи техника

ИФ метавонанд барои истифодабарии узви иттиҳодия техникаро, ки наметавонад пурра дар як хоҷагӣ истифода карда шавад, пешниҳод қунад.

Бештари фермерон ҳатто техникаи камқудрати кишоварзӣ надоранд. Дар айни ҳол онҳо наметавонанд барои истифодаи шахсии худ баъзе намудҳои техникаро ҳаранд. Дар сурате ки чунин техника метавонад аз тарафи якчанд фермерон дар ҳудуди иттиҳодия истифода бурда шавад.

Дар ин ҳолат фермерон метавонанд якҷоя мушкилоти иқтисодии вобаста бо механизатсияи хоҷагиҳои хурду миёнаро ҳал карда бо ин восита ҳарочот барои техникаро ба ҳар як гектар иҳтисор намоянд.

❖ Нигоҳдорӣ ва коркарди ашёи ҳоми истеҳсолшаванда

Аксари хоҷагиҳои фермерӣ бобати анбору ҷойҳои нигоҳдории маҳсулот, инчунин маҳали то коркард, коркард ва баставандии маҳсулоти танқисӣ мекашанд. Фоидай зиёдеро метавон он ғоҳе ба даст овард, ки агар маҳсулоти фурӯхташаванда пешакӣ коркард шуда бошад. Масалан, метавон на гандум, балки орд, на чорво, балки ашёи нимтайёри гӯштӣ ва ё маҳсулоти ҳасиби тайёр карда фурӯхта шавад ва х.к.

Дар иттиҳодия фермерон якҷоя метавонанд нигоҳдорӣ, навъгириӣ, коркарди аввалия, ҳушкунӣ, шӯстан, баставандӣ ва ҷойгиркунии маҳсулотро ташкил ва анҷом диханд. Агар соҳтори ин навъ корхона мувофиқи талабот ба роҳ монда шавад, пас дар оянда он метавонад ба кооперативи хизматрасон оид ба коркарди аввалияни маҳсулоти сабзавоту меваҳо мубаддал гардад.

4. МУШКИЛОТИ ЭҲТИМОЛӢ ДАР ТАШКИЛ ВА ИНКИШОФИ ИТТИҲОДИЯҲОИ ФЕРМЕРӢ

❖ Набудани сармояи аввалия ва заминаи кофии гаравӣ

Ҳаққи саҳмиявии аъзоёни кооператив сармояи аввалияни кооперативро ташкил намуда, барои пӯшонидани ҳарочот оид ба ташкили фаъолияти он пешбинӣ шудааст. Фонди саҳмиявии (сармояи оинномавӣ) кооператив гарави қонеъ кардани манфиатҳои амволии қарздеҳони кооператив мебошад. Аз ин рӯ, ӯҳдадориҳои воридкунии ҳаққи узвияти саҳмиявӣ ӯҳдадории асосии аъзоёни кооператив ба ҳисоб меравад. Оинномаи кооператив бояд шарти муҳими ҷавобгарии узви кооперативро барои риоя накардан ин ӯҳдадорӣ пешбинӣ намояд.

Мутаассифона, бештари кооперативҳо дар раванди ташкилёбиашон ба ташаккулдиҳии фонди саҳмиявӣ аҳамияти сазовор намедиҳанд. Дар амал аксар вақт чунин вазъияте ба миён меояд, ки ягон аъзо намехоҳад саҳми худро ворид намояд. Дар ин сурат ин гуна корхонаҳо метавонанд умри дароз надошта бошад, зоро чунин фонди саҳмиявӣ асоси мавҷудияти ин гуна ташкилот - яке аз сарчашмаҳои асосии ташаккулёбии амволи онҳо ша-

вад. Бе воситаҳои зарурӣ барои фаъолият ҳеч як ташкилот кор карда наметавонад. Мавҷудияти имкониятҳои худии маблағузорӣ заминai асосии рақобатпазирии молиявии он ба шумор меравад.

Ба ғайр аз ин, саҳмияи кооператив заминai гаравии кооператив мебошанд. Муассисаҳои қарздиҳанда ва бонкҳо аз ҷониби худ ҳоҳиш надоранд, ки ба **иттиҳодияҳои фермерие** қарздиҳанд, ки дар онҳо асоси гаравии кифоя вучуд надорад.

❖ Назорати бади дохилӣ ва мавҷуд набудани иттилоот оид ба фаъолияти ҳочагидории иттиҳодияҳо

Бисёре аз иттиҳодияҳои фермерӣ ба низоми назорати дохилӣ, масалан, ҳангоми ичрои ӯҳдадориҳо, шаффофиати молиявӣ ва дигар фаъолияти иттиҳодия аҳамияти зарурӣ намедиҳанд. Аъзоёни иттиҳодияҳо дар назорати фаъолияти иттиҳодияҳо иштирок намекунанд.

Набудани имконияти назорат кардани кори роҳбарони иттиҳодия (маҳсусан дар масъалаҳои вобаста бо фаъолияти молиявӣ) ба он мерасонад, ки нобоварӣ ва пошхурӣ ба вучуд ояд. Дар бештари мавридиҳо худи аъзоён нисбат ба фаъолияти ҳамарӯзаи роҳбарони иттиҳодия таваҷҷӯҳи зарурӣ зоҳир намекунанд.

❖ Донишҳои ғайриқаноатбахш оид ба маркетинг ва мушкилот дар фурӯши маҳсулот

Бояд гуфт, ки донишҳои амиқи бозор ва пештозӣ дар маркетинг яке аз асоситарин соҳаҳои фаъолият мебошад, ки бе онҳо иттиҳодия наметавонад барои ноил гардидан ба муваффақият имконият дошта бошанд. Аммо имрӯз иттиҳодияҳои фермерӣ вазифаҳои маркетингӣ - бозоршиносиро дар ҳачми зарурӣ ичро намекунанд. Аксари муассисаҳо бо ҷустуҷӯи мустақили имкониятҳои нав, омӯзиши талаботи мизочон машғул нашуда, робитаҳои мустаҳкамро бо воридкунандагон ва истеъмолкунандагон барқарор наменамоянд.

Мо бештар мешунавем, ки дастрасӣ ба бозорҳои регионалӣ ва марказӣ то андозае маҳдуд мебошад. Ҳарчанд агар бодиқат вазъиятро дар бозор дида бароем, пас метавонем зикр намоем, ки дар тамоми бозорҳои кишвар ҷой барои фурӯши маҳсулот пайдо кардан мумкин аст.

Мушкилот асосан дар ҳоҳиши худи истеҳсолкунандагони маҳсулоти кишоварзӣ мебошад, ки намехоҳанд пайваста ҷойҳои нави бозори фурӯши маҳсулотро ҷӯстуҷӯ ва пайдо намоянд.

❖ Таъминоти ғайрикофии иттилоотӣ, машваратӣ, методӣ

Яке аз омилҳое, ки ба суръати рушди иттиҳодияҳои фермериро монеа эҷод мекунанд, таъминоти ғайрикофии иттилоотӣ ва методӣ мебошад, ки сабаби поён рафтани самаранокии идоракуни иттиҳодияҳо мегарданд. Ба иттиҳодияҳо иттилооти доимӣ оид ба воридкунандагони воситаҳои кишоварзӣ, оид ба бозори фурӯш, муассисаҳои микрокредитӣ, технологияҳои истеҳсолот, захираҳои моддӣ- техникӣ зарур мебошад. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон имрӯзҳо дастрасии ҳочагидории фермерӣ ба ин гуна маълумот аз сабаби мушкилиҳои зиёд хеле маҳдуд ба назар мерасад, аз ҷумлаи нарасидани захираҳо, технологияҳои иттилоотӣ ва ҳ.к. Ташкили манбаъҳои маҳсуси маводи мавриди зарурат, нашр ва интишори адабиёти таълимӣ, маълумотӣ-иттилоотӣ ва методӣ, гузаронидани тадқиқоти даҳлдори илмӣ унсури муҳими рушди иттиҳодияҳо мебошад. Аммо, мутаассифона, худи аъзоёни иттиҳодияҳо оид ба ҷамъоварӣ ва коркарди маълумот ва татбиқи соҳтори муайян оид ба ҷамъоварӣ ва коркарди иттилоот ва татбиқи тадқиқоти худӣ ҷандон таваҷҷӯҳ надоранд.

❖ Ташкили меҳнат ва тақсимбандии ўҳдадориҳо

Ташкили меҳнат ва тақсимбандии ўҳдадориҳо гарави фаъолияти муваффақонаи иттиҳодияҳои фермерӣ мебошанд. Интиқоли ваколатҳо ва масъулиятҳо байни аъзоён метавонад ба рушди муваффақонаи иттиҳодияҳо мусоидат намояд. Мутаассифона, дар амал моҳолати баръакси онро мебинем. Ваколатҳо тақсимбандӣ намешавад, қарор аз тарафи роҳбарон бе маслиҳат бо аъзоёни иттиҳодия қабул карда мешаванд, ҷавобгариро барои натиҷаҳои фаъолият бошад, касе ба дӯш намегирад, хеле кам дида мешавад, ки кормандони зинаи миёнае, ки дар ҳақиқат имконияти қабули қарорҳои масъулиятнокро доранд, ба дӯш гиранд. Ба ғайр аз ин, бештари фермерон дар иттиҳодияҳо меқӯшанд, ки мустақилона тамоми масъалаҳоро ҳаллу фасл намоянд ва намехоҳанд ваколатҳояшонро ба дигарон интиқол диханд.

Саҳмиядорон, ки зоҳирон соҳибони кооперативҳои истеъмолӣ ба ҳисоб мераванд, асосан нисбат ба фаъолияти ояндаи кооперативҳояшон бетафовут мебошанд, онҳо дар фаъолияти ҳоҷагидорӣ ва идоракунии корҳои кооперативҳо аксаран иштирок наменамоянд.

Коргарони иттиҳодияҳо воқеан, дар фаъолияти бомуваффақияти ташкилоти истеъмолкунанда таваҷҷӯҳ доранд, имконияти муқаррар кардана тактика ва стратегияи рушди кооперативҳо, ташкили мақомоти идоракуниро истифода менамоянд. Дар ин ҳолатҳо фаъолияти кооперативҳо тобеъи манфиатҳои танҳо роҳбарони ҷамъият мебошанд, ки ин барои сўйистифода, иштибоҳот дар идоракунии фаъолияти ҳоҷагидорӣ замина ба вуҷуд меоварад.

Ва ин ҳолат метавонад сабаби аз даст додани рақобатпазирӣ ва билохира далели пошхӯрии чунин ташкилотҳо шуда метавонад.

❖ Мавҷуд набудани мақсаду стратегияҳои муайян

Мавҷуд набудани малакаҳои иттиҳодия дар банақшагирии стратегӣ, набудани мақсади ташкилот ва роҳҳои ноилшавӣ ба онҳо, роҳҳои аниқи арзёбии мақсад ва ё равандҳои муасиса метавонанд мушкилоти асосӣ шуда, ба пошхӯрии ҳар гуна иттиҳодия оварда расонанд. Иттиҳодияни комил бояд мақсадҳои стратегӣ, молиявӣ ва амалиётни равshan ва андозашаванда дошта бошад, ки муайянкунандаҳои арзёбии самаранокии менеджмент ҳоҳанд буд. Мавҷудияти равандҳои самаранок ва санҷидашудаи соҳибкорӣ (идоракунии лоиҳаҳо, фурӯш, маркетинг, банақшагириӣ, бюджетсозӣ, ҳавасмандкунии кормандон) асоси муваффақияти ҳар гуна фаъолият ба шумор мераванд.

Аммо, дар иттиҳодияҳо ҳеле зиёд мешавад, ки ба чунин соҳаҳои муҳиму зарурӣ ба монанди банақшагирии фаъолият, таҳияи нақшай бизнес барои расидан ба ҳадафҳои муайян аҳамият дода намешавад. Дар сурате, ки тамоми фаъолияти иттиҳодия беназм ба роҳ монда шавад, он сабаби пошхӯрии иттиҳодия мегардад, узвият дар он аз ҷиҳати иқтисодӣ барои ҳар як фермер дар алоҳидагӣ беманфиат шуда мемонад.

❖ Дастгирии ғайрикофӣ аз тарафи иштирокчиён

Ҳар як ташкилот метавонад танҳо дар он сурат самаранок кор кунад, ки агар аъзоёни он манфиатҳои устуворӣ умумӣ дошта бошанд. Кооператсия бинобар он татбиқ мегардад, агар шахс ва ё корхонае, ки истеҳсолоти мустақил дорад, барои ҳимояи манфиатҳои худ ва ба даст овардани фоидай иқтисодӣ амалҳои худро бо дигар молистеҳсолкунандагон муттаҳид намоянд. Маълум аст, ки амалиёти муштарак танҳо дар асоси манфиатҳои умумӣ, ки молистеҳсолкунандаи алоҳидаро ба дарки он мерасонад, ки ў бояд ҳуқӯқ ва ўҳдадориҳои баробарро бо молистеҳсолкунандагони соҳааш дошта бошад, ба вуҷуд меоянд. Сарчашмаҳои ташкили иттиҳодияи ҳоҷагиҳои фермерӣ иборат аз шартҳои ҳаёти иттиҳодия, мушкилоти ҳамгуни унсурҳои иҷтимоӣ ва иқтисодӣ мебошад. Ин унсурҳо, аз ҷумла ба даст овардани афзалиятҳои иҷтимоӣ, имконияти нигоҳ доштани фаъолияти худ дар колектив,

имконияти ба даст овардани натиҷаи инфириодӣ аз фаъолияти ҳамчоя, дар ташкили иттиҳодияҳои фермерӣ ҳавасманд менамоянд. Дар ҳоли мавҷуд набудани ин гуна манфиатҳо фермерон наметавонанд, ки ҳамчун як ташкилоти том амал кардаю қарорҳои муштарак қабул карда наметавонанд.

Агар аз аввал усул ва шакли иштироки аъзоён (хаққи саҳмия, ташкили сармоя, тақсими фоида, муносибат нисбат ба моликият, истифодабарии захираҳо, ҳачми ҷавобгарӣ ва салоҳият, иштирок дар идоракунӣ) баррасӣ нашавад, дар он сурат барои ташкили иттиҳодия низ зарурат боқӣ намемонад.

Барои кори бомуваффақияти **иттиҳодияҳо** аз аввал бояд дастгирии васеъ ва ҳамаҷониба дар байни аъзоёни имконпазире, ки ба ҳамдигар боварӣ дошта бошанд, пайдо намоянд.

5. УСУЛҲОИ АСОСӢ ВА ТАРТИБИ КОРИ МУШОВИРОН БО ИТТИҲОДИЯҲОИ ФЕРМЕРӢ

Дар шароити имрӯзаи рушди ҳочагии кишоварзӣ, ки сатҳи донишҳои аҳолии дехот оид ба иттиҳодияҳо хеле начиз аст, малакаи ҳудидоракуни ҳочагӣ рушд накардааст, дар деҳа рушди қадрҳое, ки тавонанд ба тараққиёти ИФ мусоидат намоянд, хеле кам ва начиз аст. Бинобар ин, мусоидат барои расонидани хизматрасониҳои кишоварзӣ барои рушди иттиҳодияҳои фермерии қишвар яке аз асоситарин самтҳои кор дар соҳаи кишоварзӣ мебошад. Мушовирон метавонанд ба як қатор масъалаҳо мусоидат намоянд, аз ҷумла:

- ☒ Ташкили ИФ-ҳои нав дар маҳалҳои мавриди зарурат;
- ☒ Зиёд кардани шумораи аъзоён дар иттиҳодияҳои вучуддошта;
- ☒ Расонидани кӯмак ба аъзоёни ИФ барои боз ҳам бештар иштирок кардан дар раванди қабули қарор ва идора кардани фаъолиятҳои иттиҳодия;
- ☒ Расонидани кӯмак ба аъзоёни ИФ дар ташкили механизми ҳочагидорӣ, расонидани кӯмак дар идоракуни иттиҳодияҳо;
- ☒ Мусоидат дар паҳн кардани иттилооти бозорӣ.

Хизматрасонии машваратӣ метавонад аз тарафи ҳадамоти машваратӣ, мушовирони байнамилалӣ ва ташкилоти маҳаллӣ расонида шавад.

Мушовирон ҳангоми татбиқи ин кор бояд бо усулҳои асосӣ кор кунанд, ки онҳо ғарави фаъолияти бобарорашон ҳоҳанд буд. Дар навбати аввал онҳо бояд ба назар гиранд, ки аслан иттиҳодияҳо бояд танҳо аз тарафи ҳуди фермерон ташкил карда шаванд. Шарти асосии ташкили иттиҳодияҳо ташабbus ва манфиатдории ҳуди фермерон ба шумор меравад. Бинобар ин кори мусоидат ба ташкили равандҳои ташкили иттиҳодияҳоро бояд танҳо ҳангоми мавҷудияти аъзоёни фаъолу ташабbusкор имконпазир гардад, ки онҳо дар зарурати ташкили иттиҳодия боварӣ доштаю дар он манфиати ҳудро мебинанд. Мушовир метавонад танҳо ба ин раванд мусоидат намояд ва ё ба аъзоёни иттиҳодияҳо ва расонандагони хизматрасониҳои гуногун қарор гиранд, аммо дар ҳеч ҳолат набояд барои шахсоне, ки узви имконпазири ин иттиҳодия ҳоҳанд буд, иттиҳодия ташкил намоянд.

Онҳо бояд ба фермерон дар муқарар кардани мушкилот ва ё муайян кардани муҳимтарини он, ёфтани роҳи ҳаллу фасли онҳо кӯмак карда набояд ба фермерон ягон чизро бор кунанд-бояд бо онҳо машварат карда шавад, ки ин мушкилотҳо бартараф карда шаванд.

Мушовирон бояд ба вусъат ёфтани пешоҳангӣ, роҳбарӣ дар иттиҳодияҳо мусоидат карда корро тавре ташкил намояд, то худи роҳбарон билохира ба қабул кардани қарор, ташкили чорабиниҳову амалҳои алоҳида омода бошад.

Риояи қоидай рафтори мушовирон ҳангоми татбиқи воҳӯрӣ ва маҷlisҳо, хеле муҳим аст, зоро муваффақияти кор оид ба ташкили иттиҳодияҳо аз он хеле вобаста мешавад, ки мушовир худро дар ин воҳӯриҳо чӣ гуна нигоҳ медорад.

Баъзе усулҳои асосӣ ва қоидаҳои татбиқи машваратҳоро ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои ташкилӣ (маҷlis ва воҳӯриҳо) оид ба созмондиҳии иттиҳодияҳо баррасӣ менамоем:

1. Нигоҳдории бетарафӣ. Мушовир бояд:

- ☒ Бояд дар раванди қабули қарорҳо манфиати худро намоиш надиҳад.
- ☒ Набояд бо гурӯҳи шахсоне, ки дар натиҷаи қабули қарорҳо манфиат доранд, пайвастагие дошта бошад.
- ☒ Ба ягон андеша ва ё афкоре, ки дар воҳӯриҳо иброз мегарданд, дилбастагӣ нишон надиҳад.

2. Ҳангоми воҳӯриҳо рафти онҳоро дар як самт нигоҳ дорад, аз ҷумла:

- ☒ дар самти муайянни зарурӣ ва ҳудуди зарурии вақт боқӣ монад;
- ☒ қоидаҳоро эълон карда эътимод пайдо кунад, ки онҳо ба ҳамаи иштирокчиён фаҳмоанд;
- ☒ дар ҳудуди масъалаҳои дар рӯзнома буда сӯҳбат намоянд;
- ☒ андешаҳояшонро бо навбат иброз кунанд (на якҷоя бо ҳама);
- ☒ нутқ бояд равshan ва фаҳмо бошад;
- ☒ агар сӯҳбат аз мавзӯи асосии баҳс дур шуда бошад, ба ин диққати иштирокчиёнро ҷалб карда мавзӯи асосиро ба хотир орад;
- ☒ боварӣ ҳосил намояд, ки ба иштирокчиён бо мавзӯъ, мубоҳисаи пешина ва қарори қабулшуда розианд, пас аз он ба мавзӯи дигар гузаранд.

3. Техникии фаъоли гӯшкуниро истифода намояд:

- ☒ ҷамъбаст, бо ибораҳои дигар ифода кардан, фаҳмонидани андешаҳои иштирокчиён;
- ☒ дар байни андешаҳое, ки иштирокчиён ифода намудаанд, алоқамандӣ пайдо кунад;
- ☒ андешаҳои нотамомро қабул карда хоҳиш кунад, ки онҳоро ба охир расонанд;
- ☒ агар маҳдудиятҳои муваққатӣ қатъ кардани баромади иштирокчиро талаб намояд, дар ин бора огоҳ кунад ва хоҳиш кунад, то иштирокчӣ андешаашро гӯяд.

4. Баромадҳои эмотсионалӣ ва рафторро қабул намояд:

- ☒ Ба рӯҳияи умумӣ дар иттиҳодия ҷавоб диҳад.
- ☒ Агар рафтори иштирокчӣ духӯра, нофаҳмо бошад, аз ӯ шарҳ талаб намояд.
- ☒ Ба мушкилот ва манфиатҳои иштирокчиён аҳамият диҳад.
- ☒ Нисбат ба муҳокимарониҳои гуногуни масъалаҳои баррасиshawанда ҳассос ва созишкор бошад.

❖ Мавзӯъҳои нуҳӯфтai мавриди муҳокимаро ба эътибор гирад.

5. Масъалаи муҳокимашавандаро ба таври созандо ифода намояд:

- ❖ Масъаларо ифода намояд, на балки ҳалли онро, бояд дар мавриди ҳалли он худи фермерон андеша кунанд;
- ❖ ба фермерон оид ба арзёбии имкониятҳои иттиҳодия бидуни кӯмаки берунӣ роҳ нишон дижад;
- ❖ оид ба қабули қарор кӯмак кунад, масалан, дурустии қарори қабулшударо аз ҷиҳати ҳуқуқӣ шарҳу эзоҳ дижад, барои дуруст ифода кардани он кӯмак кунад ва ҳ.к.

6. Барои ҳаллу фаслии масъалаҳо роҳу усулҳоро нишон дижад:

- ❖ Дар мураттабкунӣ ва ҷудо кардани масъалаҳои аввалиндарача кӯмак намояд.
- ❖ Қайд кунад, ки кай бояд ба дигар масъала гузашта шавад.
- ❖ Усулҳои гуногунро истифода намояд, аз ҷумла, ба гурӯҳҳои хурд ҷудо кардан, овоздиҳӣ барои мавзӯъҳо, кор дар гурӯҳҳои хурд ва қабули қарорҳои умумӣ.

7. Хулосакунӣ ва ифодаи равшани мавзӯъҳои мавриди баҳс:

- ❖ Барои муҳокима мавзӯъ, арзиш ва таҷрибаи умумиро пайдо кардан.
- ❖ Нуқтаи назари гуногунро қабул ва эҳтиром кардан.
- ❖ Бояд аз гурӯҳ самара бошад: пурсидани он, ки оё ба онҳо хулосаи баҳс маълум аст, оё бо он иштирокчиён розӣ ҳастанд.

8. Ба қадом тарзи рафтор бояд майл намуд?

- ❖ Бояд ба баромадҳо баҳо дода шавад.
- ❖ Ҳангоми зарурат ба мубоҳиса ҳамроҳ шавад.
- ❖ Муҳити «кошкорбаёни» –ро таъмин намудан ("ростқавлона амал кардан").
- ❖ Муносибатҳои созандаро байни аъзоёни иттиҳодия дастгирӣ намояд.
- ❖ Бо ҳамаи иштирокчиён якхела муомила намояд.
- ❖ Ба афкори дигар иштирокчиён эҳтиром зоҳир намояд.

6. ҚАДАМҲОИ АСОСӢ ОИД БА ТАШКИЛИ ИТТИХОДИЯҲОИ ФЕРМЕРӢ

Дар раванди ташкили иттиходияҳои фермерӣ-дехқонӣ чорабиниҳои омодагӣ ва фаъолияти ташкилии ин гуна иттиходияҳо аҳамияти зиёд дорад. Дар поёни кор қадамҳои оддӣ ва қадам ба қадами мушовирон ҳангоми дар ташкили иттиходияҳои фермерӣ кӯмак кардан оварда шудааст. Онҳо ба мушовирон ва дигар шахсони кӯмакрасон ва мусоидаткунанда имконият медиҳанд, ки давраҳои асосӣ ва усулҳои ташкили иттиходияҳо беҳтар фаҳмо шаванд.

Қадами 1. Омӯзиши маҳалҳои дехот, анъана ва раванди қабули қарорҳо.

афкори умум, инчунин ҷамъоварии маълумот оид ба сохтори расмӣ ва ғайрирасмии идоракунӣ дар дехот хеле муҳим ва зарур аст.

Ҷамъоварии маълумотро мушовир метавонад бо роҳи дидани дехот ва гуфтушунидҳо бо аҳолии маҳаллӣ татбиқ намояд. Гуфтушунидҳо бо роҳбарони ғайрирасмӣ ва ё сардорони деха, роҳбарони динӣ, муаллимони дехот, духтурон, намояндагони кумитаҳои маҳаллӣ хеле муҳим ва ҳангоми ҷамъварии мавод муғифид мебошад. Мушовир инчунин метавонад дар маҷлисҳои дехот иштирок намояд. Ҳамаи ин метавонад дар фаҳмиши муносибот, сатҳи дониш, таҷриба ва малакаҳои аҳолии маҳаллиро дар истеҳсолоти кишоварзӣ кӯмак намояд.

Қадами аввал ҳатто ҳалкунанда буда, набояд бо саросемагӣ анҷом дода шавад. Шояд барои иҷрои ин қадам вақти зиёде лозим шавад.

Қадами аввал аз ҷамъоварӣ ва таҳлили маълумот оид ба маҳалли дехот, ки дар он бояд иттиходияни фермерӣ ташкил карда шавад, иборат аст. Мушовир бояд оид ба сатҳи инкишофи истеҳсолоти кишоварзӣ дар дехот, мушкилоти ташкил ва рушди иттиходияҳои фермерӣ, мушкилоти ҷамъоварӣ ва фурӯши маҳсулоти кишоварзӣ, нигоҳдорӣ ва коркарди он, ниёзмандиҳои аҳолии маҳаллӣ нисбати ҳар гуна хизматрасониҳо ва ҳ.к. маълумот ҷамъоварӣ намояд.

Фаҳмидани раванди қабули қарорҳо дар дехот ва равандҳои ташаккули

Қадами 2. Муайян кардани лидерони имконпазир

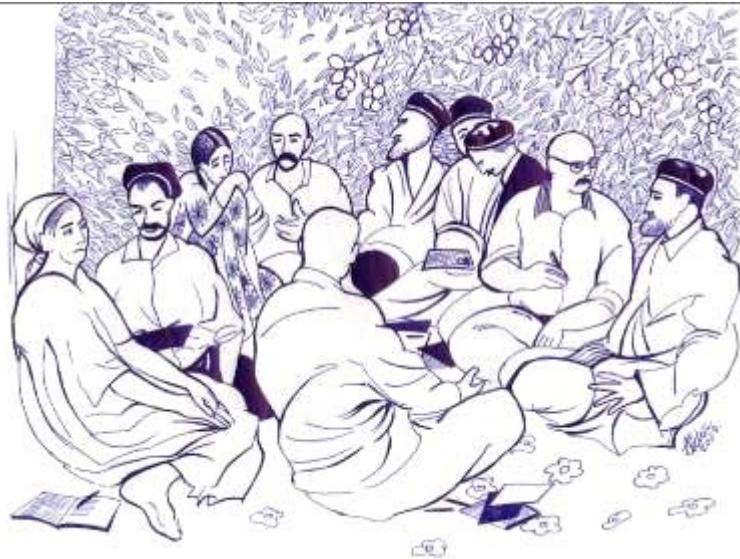

Лидерони имконпазирро метавон дар раванди чамъоварии маълумот ва ё гуфтушунидҳо бо аҳолии маҳаллӣ муайян кард. Шояд инчунин барои маълумот ба мақомоти худидоракуни маҳаллӣ (чамоатҳо) ва ё кумитаҳои маҳаллӣ муроҷиат карда шавад. Аммо мушовир бояд оид ба роҳбарони оянда, дар асоси

таҳлили соҳторҳои мавҷудаи идоракунӣ, фарҳанг ва анъанаҳои деха, имкониятҳои худи роҳбарон, қобилиятҳояшон барои татбиқи ин гуна фаъолият ҳулоса барорад ва муайян кунад, ки ба ин гуна мақсадҳо кадоме аз онҳо мувофиқ аст. Мушовир бояд дар назар дошта бошад, ки дар оянда ба роҳбарон бо намояндагони муассисаҳои маблағузор, соҳторҳои тиҷоратӣ, воридкунандагони ашёи хом ва намояндагони ҳокимияти давлатӣ ва дигарон зудзуд воҳӯрдаю гуфтушунид кардан лозим меояд. Беҳтар он аст, ки роҳбарон мақоми хуби ҷамъияти дошта, байнӣ ҳамдехагон обрӯву эътибор низ дошта бошанд. Ба меъёрҳои мазкур ҷавобгӯ будани роҳбари оянда низ хеле аҳамиятнок мебошад.

Роҳбари оянда бояд дар даъвати кардани маҷлиси умумии деха, ки бояд баррасии масъалаи ташкили иттиҳодияро баррасӣ намояд, иштиrok мекунад.

Қадами 3. Расонидани кӯмак дар раванди даъвати маҷлиси умумии пешакии деха

Қадами муҳим ҳангоми ташкили иттиҳодияҳои фермерӣ иборат аз даъвати маҷлиси умумии пешакии деха мебошад. Ташкили чунин маҷлис метавонад аз тарафи роҳбарони имконпазiri деха ва ё мақомоти худидоракуни маҳаллӣ анҷом дода шаванд. Мушовирон бояд ба онҳо дар ташкили маҷлис кӯмак намоянд. Дар ин маҷлис ба дехқонон бояд зарурати ташкили иттиҳодияҳо фаҳмонда шуда, мақсадҳои ин гуна иттиҳодияҳо, афзалиятнокӣ ва манфиатҳои ташкили ин гуна иттиҳодияҳо, нақши онҳо дар рушди ҳочагиҳои дехқонӣ фаҳмонда дода шавад.

Аз рӯи имкон иштироки тамоми ҳочагиҳои дехқонӣ (фермерӣ), инчунин дигар истеҳсолгарони маҳсулоти кишоварзӣ, ки дар ин маҳал фаъолият доранд, иштиrok намоянд, зоро ҷалби ҳочагиҳои хурду миёнаи фермерӣ ва дигар соҳторҳои соҳибкорӣ ба чунин иттиҳодияҳо метавонанд асоси рушди минбаъдаи муваффақонаи иттиҳодияҳо гардад.

Ба маҷлис беҳтар аст аъзоён ва ё роҳбарони **иттиҳодияҳои фермерии пешқадам** аз деҳаҳои ҳамсоя низ даъват карда шаванд ва ба онҳо имконияти баромад кардан дода шавад. Фермерон бештар ба боварӣ ба ҳамдигар моил мебошанд.

Пеш аз баргузор кардани маҷлис хуб аст пешакӣ маводи омодашударо дар бораи мақсади муттаҳидшавии оянда ва баррасии устувории тичоратӣ ҳамчунин натиҷаи онҳо нашр ва тақсим карда шаванд.

Умуман татбиқи ин гуна маҷлис дастёбӣ ба мувофиқаи умумӣ дар масъалаҳои ташкилии иттиҳодияҳо мебошад. Дар маҷлиси пешакӣ бояд масъалаи ташкили ғурӯҳи ташабbusкор баррасӣ карда шавад.

Шарти асосии он сабти пайнавишт оид ба ниятҳои аъзоёни имконпазир оид ба ташкили иттиҳодия мебошад. Тамоми масъалаҳо, идеяҳо, мавзӯъҳои мубоҳиса ва созишномаҳо бояд дар пайнавишт сабт карда шаванд.

Қадами 4. Ташкили ғурӯҳи ташабbusкор оид ба таъсиси иттиҳодия

Гуфтугӯҳои пешакӣ ва ҷамъоварии маводи қаблӣ ба мушвор имконият медиҳад, то шахсоне, ки барои ташкили иттиҳодия таваҷҷӯҳ ва ҳоҳиш доранд, пайдо карда шаванд. Аз ҷумлаи шахсони манфиатдор бояд ғурӯҳи ташабbusкор ташкил карда шавад. Интихоби аъзоёни ғурӯҳи ташабbusкор, ки ба худ нақши ташкилдиҳии **иттиҳодияҳоро меғираӣ**, бояд танҳо дар маҷлиси умумии деҳа ба амал ояд. Ғурӯҳи ташабbusкор бояд шумораи кофии иштирокчиёро дошта бошад, дар ҳолати ғайр ба он имконияти ҷалб кардани шумораи зарурии аъзоён дар раванди ташкили иттиҳодия даст намедиҳад. Ҳамин тавр, масалан, агар дар нақша ба кооператив ҷалб кардани 50 аъзо бошад, ғурӯҳи ташабbusкор бояд аз 8-15 нафар ташкил карда шавад, ки онҳо бояд иштирокчиёни дигарро ҷалб карда тавонанд. Иштирокчиёни ғурӯҳи ташабbusкор бояд сатҳи зарурии таваҷҷӯҳ ва ҳавасмандиро дошта бошанд.

Раванди интихоботи аъзоёни ғурӯҳи ташабbusкор хеле муҳим буда, дар фаъолияти ояндаи иттиҳодияҳои деҳқонӣ (фермерӣ) нақши созанде иҷро менамояд. Бинобар ин, ҳатто агар ин кор вақти зиёдеро талаб намояд ҳам, бояд арзёбии нозуки ҳамаи номзадони пешбаришуда ва дар маҷлиси деҳа интихобшуда гузаронида шавад.

Аъзоёни ғурӯҳи ташабbusкор бояд дар бораи истеҳсолоти кишоварзӣ таҷрибаи кофӣ дошта бошанд ва масъалаҳои дар наздашон гузошташударо хуб фаҳманд ва ҳал карда тавонанд. Онҳо бояд сокинони обрӯманди деҳа бошанд ва дар байнӣ ҳамдеҳагон соҳиби обрӯву эътибор хосе бошанд.

Ғурӯҳи ташабbusкор дар рафти татбиқи маҷлиси пешакӣ метавонад кумитаи тадорукот ташкил намояд, ки он қадамҳои ояндаро дар ташкили иттиҳодия, ки дар поён шарҳ ёфтааст, анҷом медиҳанд ва ё иҷрои онҳоро ба шахсони алоҳида месупоранд.

Қадами 5. Баҳодиҳии самаранокии иқтисодии созмондиҳии иттиҳодия

Мақсади асосии қадами мазкур иборат аз асосноккунии ояндабинии ташкил ва рушди иттиҳодия мебошад. Дар ин давра зарур аст, ки манфиати иқтисодии ташкили иттиҳодияҳо, муқаррар кардани имкониятҳои тичоратӣ ва устувории корхонаи оянда таъин карда шаванд.

Вазифаи асосии ин қадам иборат аз таҳияи арзёбии намунаи устувории тичоратии иттиҳодия мебошад, ки он ояндабинии даромад ва харочотҳои имконпазир дар давраҳои алоҳидай фаъолияти иттиҳодия ифода мегардад.

Асосноккунии қарори ташкили иттиҳодияҳои фермерӣ, самтҳои фаъолияти он имконият медиҳад, то асосноккунии хуб таҳияшудаи техникӣ-иқтисодӣ ва ё нақшай соҳибкорӣ ба вучуд биёд.

Ин ду ҳӯҷҷат бояд ба саволи умуман оё ба ташкили иттиҳодия пул сарф кардан манфиат дорад ва оё ин харочоти қувва ва воситаҳо худро мепӯшонад, ҷавоб пайдо намояд. Онҳо имконият медиҳанд, то ҳанӯз пеш аз оғози фаъолияти ҳамҷоя ё аз татбиқи ин ғоя даст кашида шавад ва ё дар ҳолати қабули қарорҳои мусбат, тамоми масъалаҳои стратегии вобаста ба фаъолияти иттиҳодия, маркетинги он, маблағу молӣ ва ҳ.к. ҳал карда шаванд. Ин хулоса беҳтар аст пеш аз ташкили иттиҳодия ҳаллу фасл карда шавад, яъне то ташкили иттиҳодия, на балки баъди он, ки барои ташкили он пул ва вақт масраф карда шудааст.

Таҳияи ин ҳӯҷҷатҳо имконият медиҳад, то молистехсолкунандагони дехот самтҳои мушишҳаси фаъолияти ташкилот, бозорҳои мақсаднок ва мақоми ташкилоташ дар бозорҳои мазкурро муқаррар карда, харочоти истеҳсолӣ ва тичоратиро барои истеҳсол ва фурӯши маҳсулот ва хизматрасонӣ тайёр карда шуда, талабот ба навҷӯй, андозаи фонди саҳмиявӣ (дар ҳолати кооператив) ва сарчашмаи ташаккулдиҳии он пайдо карда шаванд, миқдори ҳадди ақали аъзоён ва ҳаҷми ҳадди ақали амалиёти кории ИФ, ки барои ба ҳаёт мутобиқ кардани фаъолияти он муқаррар карда шаванд.

Агар манфиати иқтисодӣ аз фаъолияти якҷоя маълум карда шавад, он гоҳ ба қадами ояндаи ташкили иттиҳодия гузаштан мумкин аст.

Қадами 6. Интихоби шакли ташкилӣ-ҳуқуқии иттиҳодияи фермерӣ ва тайёр кардани ҳӯҷҷатҳои муассисон

Моддаи мазкур бояд танҳо дар ҳолате баррасӣ ва ба назар гирифта шавад, ки агар фермерҳо аз аввал иттиҳодияе ташкил карданӣ бошад, ки он мақоми ҳуқуқӣ дошта бошад (кооператив ва ё ассоциатсия).

Дар ин давра мушовир бояд ба аъзоёни гурӯҳи ташаббускор дар интихоби шакли ташкилӣ - ҳуқуқии иттиҳодия кӯмак намояд. Интихоби шакли ташкилӣ-ҳуқуқии иттиҳодия дар навбати аввал вобаста аз ниёзмандиҳо ва мақсадҳои хоҷагиҳои дехқонӣ (фермерӣ) мебошад. Мушовир

бояд ба гурӯҳи ташабbусkor, аъзоёни ташкилоти оянда шаклҳои мавҷудаи ташкилӣ-ҳуқуқии иттиҳодияҳо, навъҳои он, мақсад, соҳтор, тартиби ташкил ва фаъолиятро фаҳмонад. Ин ба фермерон дар интихоби шакли бештар мувофиқи матлабу ниёзмандиҳояшон будаи иттиҳодия кӯмак менамояд.

Шаклҳои асосии ташкили иттиҳодияҳои фермерӣ мувофиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон кооперативҳои истеҳсолӣ мебошад. Фарқи онҳо ва шаклҳои асосии фаъолияти онҳо дар Боби 2 Роҳнамои мазкур оварда шудааст.

Дар мавриди ассоциатсия (иттифоқҳои) хоҷагиҳои дехқонии фермерӣ бошад, мақсади асосии ташкили онҳо ҳамчун соҳторҳои ғайритичоратӣ иборат аз ҳифзи манфиатҳои умумии аъзоёнаш, ҳамоҳангосозии фаъолияти хоҷагиҳои фермерӣ мебошад.

Ҳангоми интихоби шакли ташкилӣ-ҳуқуқӣ, масалан, кооператив, ба аъзоёни гурӯҳи ташабbусkor муҳокимаи интихоби навъи фаъолияти кооператив (коркардкунанда, фурӯшанд (савдо), хизматрасон, таъминотӣ, боғдорӣ, обҷакорӣ, чорводорӣ, қарзӣ ва сугуртавий ва ҳ.к.) зарур ҳоҳад буд. Бисёр вақт дар амалия ташкили кооперативҳои бисёрвазифавӣ ба назар мерасад, ки чандин навъи фаъолиятро муттаҳид менамоянд, масалан, таъминоту фурӯш, хизматрасонӣ ва коркард, қарздиҳӣ ва амонатгузорӣ.

Муқаррар кардани навъи фаъолияти кооператив вобаста бо талабот нисбати ин ё он навъи хизматрасонӣ ба аъзоёнаш мебошад.

Шакли ташкилии иттиҳодия бояд он тавре бошад, ки ба аъзоёнаш фоидаовард буда ба онҳо тавозуни беҳтарини ҳарочоти фоидаро таъмин намояд.

Дар ин давра ташабbus бояд аз ҷониби аъзоён гурӯҳи ташабbuskor пеш ояд, зоро онҳо ташкилкунандаи иттиҳодия ва аъзоёни имконпазири он мебошанд. Мушовир танҳо он гоҳ кӯмак карда метавонад, ки зарурати фаҳмонда додани соҳаи иқтисодӣ, ҳуқуқӣ ва дигар шакли фаъолияти иттиҳодияҳо зарур бошад. Баъд аз он, ки гурӯҳи ташабbuskor интихоби шакли ташкилӣ-ҳуқуқиро ба охир расонид, он бояд ҳӯҷҷатҳои муассисони ташкилотро таҳия намояд. Кӯмаки мушовир дар таҳияи ҳӯҷҷатҳои муассисӣ метавонад хеле назаррас бошад.

Ҳӯҷҷати муассисии иттиҳодияи фермерӣ алалхусус кооператив оиннома мебошад. Кодекси Граждании ҶТ, инчунин Қонуни ҶТ «Дар бораи кооперативҳои истеҳсолӣ» мазмуни

бахшҳои ин ҳүҷҷатро хеле хуб шарҳу эзоҳ додааст. Оиннома бояд аз тарафи аъзоёни кооператив таҳия карда шудаю то лаҳзаи бақайдгирии он тасдиқ шуда бошад.

Оиннома қонуни дохилли иттиҳодия буда натанҳо мавҷудияти иттиҳодия, балки муносибатҳои бевоситай иттиҳодия ва аъзоёнашро муайян менамояд.

Барои таҳияи Оиннома гурӯҳи ташабbusкор бо кӯмаки мушовир бояд талаботи қонунгузориро омӯхта аз лоиҳаҳои расмии Оинномаҳои кооперативҳои амалқунанда истифода намояд ва онҳоро мувоғиқи талаботи кооперативи худ мутобиқ намояд.

Ҳамин тавр, асосан иттиҳодияҳо ба шакли кооперативҳо ташкил карда мешаванд ва дар ин ҷо талаботҳои асосиро нисбати оинномаҳои кооперативҳо баррасӣ менамоем.

Дар Оинномаи кооперативи истеҳсолӣ ҳатман бояд маълумотҳои мазкур мавҷуд бошанд:

- 1) Номи кооператив;
- 2) нишонаи кооператив;
- 3) тартиби идоракунии фаъолияти кооператив;
- 4) тартиб ва шартҳои воридшавӣ ба кооператив, асос ва тартиби барҳамдиҳии узвият дар кооператив;
- 5) андозаи ҳаққи узвияти саҳмиявии аъзоёни кооператив;
- 6) тартиб ба ҳайати воридкунии ҳаққи узвияти саҳмияни аъзоёни кооператив ва ҷавобгарии онҳо барои риоя накарданӣ ўҳдадориҳо барои супоридани саҳмияҳои ҳаққи узвият;
- 7) андоза ва шартҳои ҷавобгарии субсидиарии (иловагӣ) аъзоён оид ба қарзҳои кооператив;
- 8) ҳусусият ва тартиби иштироки шахсии меҳнатии аъзоёни кооператив дар фаъолияти кооператив ва ҷавобгарии онҳо барои риоя накарданӣ шарти иштироки шахсии меҳнатӣ;
- 9) тартиби тақсимкунии фоида ва ҳарочоти кооператив;
- 10) тартиб ва салоҳияти мақомоти идоракунии кооператив ва тартиби қабули қарорҳо дар он, аз ҷумла оид ба масъалаҳое, ки ҳалли онҳо бо як овоз ва ё бо аз тариқи овоздиҳии аксариати мутахассисон қабул карда мешаванд.
- 11) тартиб ва шартҳои таҷдиди сохтор ва барҳамдиҳии кооператив;
- 12) фамилия, ном ва номи падар, таърихи таваллуд, ҷои сукунат, шиноснома ва ё ҳүҷҷати онро ивазкунандаи аъзоёни кооператив, ки оинномаро тасдиқ кардаанд ва аъзоёни раёсати кооператив.

Оинномаи кооперативи истеъмолӣ бинобар фарқиятҳо, ки дар боби 2 баррасӣ шудаанд, меъёрҳои мазкур, монанди андоза ва шартҳои ҷавобгарии субсидиарии (иловагӣ) аъзоёни он аз рӯи қарзҳои кооператив; ҳусусият ва тартиби иштироки шахсии меҳнатии аъзоёни кооператив дар фаъолияти он ва ҷавобгарии онҳо барои вайрон карданӣ ўҳдадориҳо оид ба иштироки шахсии меҳнатӣ, тартиби тақсимкунии фоида ва ҳарочоти кооператив, такроран шарҳ дода намешаванд.

Оинномаи намунавии Кооперативи истеҳсолӣ дар замимаи 2 Роҳнамои мазкур ифода ёфтааст.

Бояд ба он диққат дода шавад, ки дар ин зина муқаррар карданӣ андозаи фонди саҳмиявии *иттиҳодия ва сарҷашмаҳои ташаккулӯбии он* хеле муҳим мебошад, ки ин ҳолат бояд дар лоиҳаи коркардашудаи оиннома ифодаи худро пайдо намояд.

Қадами 7. Тайёркунӣ ва татбиқи маҷлиси муассисони иттиҳодия, тасдиқ кардани ҳӯҷҷатҳои муассисон

Дар ин зина бояд ба ҳамаи аъзоёни гурӯҳи ташаббускор лоиҳаи Оиннома тақсим карда шуда, аз онҳо пешниҳодҳо гирифта шаванд ва мувофиқи пешниҳодҳои воридшуда тағйироту иловаҳо дохил карда шаванд. Инчунин бояд масъалаҳои техникий оид ба баргузории маҷлис баррасӣ гардад: омода кардани толор, тъъмини навиштани пайнавишт ва х.к.

Ба рӯзномаи маҷлиси ташкилии (муассисии) кооператив масъалаҳои мазкури асосӣ пешниҳод карда мешаванд:

1. ташкили иттиҳодия;
2. муҳокима ва тасдиқи оинномаи иттиҳодия;
3. қабули қарор оид ба қабули аъзоёни иттиҳодия;
4. интихоботи мақомоти идории иттиҳодия.

Бо ин маҷлиси хоҷагиҳои деҳқоние (фермерӣ), ки ҳоҳиши ба кооператив дохил шудан доштанд ва ба он дар бораи аъзои иттиҳодия шудан ариза дода буданд, ба охир мерасад.

Далели ташкили кооператив ва қабули оинномаи он аз тарафи маҷлис бо пайнавишти ин маҷлис, ки аз тарафи тамоми иштирокчиёни он бо нишон додани маълумоти шиносномавӣ ва нишони манзили бақайдгирифта шуданаш, тасдиқ мегардад. Пайнавишти намунавӣ дар Замимаи 1 ба роҳнамои мазкур оварда мешавад.

Мушовир ба гурӯҳи ташабbусkor ҳангоми татbiқi ин маҷlis ва қabули қarorxoi durust, инчунin durust tarhib dodani onҳo kumak karda metavonad.

Қадами 8. Бақайдгирии давлатӣ ва аввали татбиқи фаъолият

Банди мазкур метavonad tanҳo dar ҳolate, ki agar fermeron bo yak zabon oid ба tashkili kooperativ қaror қabul namoyad, zarur mешавад.

Дар ин давра баъди гузаронидани маҷлиси умумӣ иттиҳодия бояд бақайдгирии давлатiro гузаронад, зеро танҳo баъди бақайдгирии давлатӣ шахси ҳуқуқӣ ташкилшуда ба ҳисоб рафта метavonad ва ба татbiқi faъoliyatash ofoz menamoyad. Tarhibi baқайдgiri давлатӣ дар Bobi 10 roҳnamoи mazkur ifoda гардидаast.

Пеш аз он, ки фаъолияташро сар кунад, иттиходия бояд як қатор амалро барои таъмини ҳаёт ва рақобатпазирӣ ташкилот анҷом дихад. Қабули чунин чорабиниҳо зарур мебошад:

1. Дар навбати аввал бояд **қоидаҳои аниқи муомила** бо иттиходия ва аъзоёни он ҷиҳати иҷрои ўҳдадориҳояшон пеши иттиходия таҳия карда шаванд. Вариантҳои он метавонад хеле зиёд бошад, аммо онҳо бояд дақиқ муқаррар карда шаванд.

Масалан, муомилоти байни кооперативи истеъмолӣ ва аъзоёни он метавонад дар асоси шартномаҳо оид ба ҳариду фурӯш, шартномаи агентӣ, дар асоси мубодилаи саҳмияҳо барои маҳсулоти расонидашуда анҷом ёбанд.

2. **Таҳияи санадҳои дохилии иттиҳодияҳо.** Барои он, ки аъзоёни иттиходия оид ба ҳукуку ўҳдадориҳояшон маълумоти саҳеҳ дошта бошанд, муқаррар кардани қоидаҳои иттиҳодия, онҳоро дар санадҳои дохилӣ тасдиқ кардан муҳим мебошад, масалан, дар регламенти дохилии иттиҳодия. Санадҳои дохилӣ мушаххасан қоидаҳои иттиҳодия ва ҷавобгариро барои риоя накардани онҳо муқаррар менамоянд.

3. **Ҷалби воситаҳо барои татбиқи фаъолият.** Таъминоти молиявии иттиҳодия давраи аз ҳама муҳими оғози фаъолияти он мебошад. Тавре таъқид гардид, ташаккулдиҳии сармояи ибтидоии иттиҳодия аз ҳисоби ҳаққи узвияти саҳмиявии аъзоёни ташкилот хеле муҳим мебошад. Мушовир бояд диққати иттиҳодияҳоро ба муҳим будани воридкунии ҳаққи узвияти аъзоён дар аввали татбиқи фаъолияти иттиҳодияҳо ҷалб намояд. Инчунин муҳим аст, ки механизмҳои дигари маблағузорӣ, масалан, ташкили фондҳо, масъалаи гирифтани кредит, грантҳо ва ҳ.к. мавриди баррасӣ қарор гиранд.

4. **Муқаррар кардани сиёсати дурусти назоратӣ дар иттиҳодия.** Дар давраи аввалии фаъолияти иттиҳодия дар сатҳи зарурӣ татбиқ кардани механизми татбиқи назорат, инчунин молияни иттиҳодия, ҳамчунин иҷрои ўҳдадориҳои аъзоёни кооператив анҷом мегиранд. Назорат нақши асосиро дар татбиқи назорат ва мониторинги фаъолияти молиявии иттиҳодия иҷро менамояд. Бинобар ин бояд назорат ва ҳисобдории сазовор аз болои ҳисоботҳо, хусусан ҳисботи муҳосибавии иттиҳодия татбиқ карда шавад. Бояд низоми мунтазами назорати фаъолияти зарурӣ барои таҳлил ва қабули қарорҳо таҳия ва татбиқ карда шавад. Иттиҳодия бояд сиёсати дохилии ҳисобдориро, ки барои иҷрои тамоми иштирокчиён ҳатмӣ мебошад, таҳия намояд.

5. **Таҳияи нақшай мушаххас барои фаъолияти муштарақ.** Иҷрои вазифаҳои гузошташуда аз вазифаҳои мушаххас, тартиб додани тақвими чорабиниҳо, баррасии масоҳат ва хусусиятҳои фаъолияти муштарақ, тақсимбандии ўҳдадориҳо ва муқаррар кардани шахсони ҷавобгар барои риояи мӯҳлатҳои гузошташуда, баррасии сарчашмаҳои маблағузорӣ ва мақсадҳои нақшавӣ оғоз мегардад. Муҳим аст интихоботи як ё якчанд роҳбаре, ки дар идоракунии ҷанбаҳои гуногуни фаъолияти иттиҳодия масъулият доранд, гузаронида шавад.

Мушовирон бояд ба иттиҳодия бобати татбиқи ин гуна мақсадҳои гузошташуда кӯмак намоянд.

Қадами 9. Ба роҳ мондани ҳамкориҳо бо мақомоти давлатӣ ва ташкилотҳои гуногун

Муваффақияти кори самараноки ҳамагуна корхона бисёр вақт аз он вобастагӣ дорад, ки қадом алоқамандӣ, робитаҳоро онҳо бо дигар ташкилотҳо ва ё бевосита бо истеҳсолкунандагони молҳо ба роҳ монда, то чӣ андоза бо ин гуна ташкилот самаранок ҳамкорӣ менамоянд.

Иттиҳодияҳо дар навбати аввал, бояд роҳҳои ҳамкориро бо ҳукумати иҷроияи маҳаллӣ ва ташкилотҳои ғайриҳукуматии маҳаллӣ пайдо кардаю ба дастгирии онҳоро соҳиб шаванд.

Барои татбиқи фаъолияти оянда аъзоёни иттиҳодия бояд муомилоти хубро бо бонкҳо ва дигар ташкилоти қарзӣ, сӯгуртавӣ ба роҳ монданашон лозим мешавад.

Иттиҳодия метавонад фаъолияти босамари худро ба роҳ монда, дар бозор мавқеи устуворро дар ҳолате ба даст оварад, ки агар бо истеъмолгарон ва расонандагони хизматрасониҳо ҳамкории хубро ба роҳ монда бошад. Дар навбати аввал онҳо бояд иттилоти таҳлилӣ дошта бошанд ва бо бозорҳои яклухт оид ба ҳаридории маҳсулоти кишоварзӣ, корхонаҳои коркардиқунанда, корхонаҳои фурӯши техникаи кишоварзӣ, нуриҳои химиявӣ, заҳрхимиқатҳо, ҳӯроки чорво, тухмӣ ва дигар корхонаҳои истеҳсолии кишоварзӣ ва агросаноатӣ ҳамкориҳо барқарор намоянд.

Мушовир метавонад оид ба иттиҳодияҳои вучуддоштаи расмӣ ва ғайрирасмӣ маълумот ҷамъоварӣ карда дар ба роҳ мондани алоқаҳо, ҳусусан дар оғози фаъолияташон кӯмак на-мояд.

Қадами 10. Такмили малакаҳои идоракуни иттиҳодияҳои фермерӣ

Қисми ҷудошаванди рушди иттиҳодияҳои фермерӣ иборат аз доимо баланд бардоштани сатҳи таҳассусии роҳбарон ва аъзоёни иттиҳодия аз тариқи ба онҳо омӯзонидани малакаҳои идоракунӣ, банақшагирӣ, иҷрои вазифаҳои банақшагирифташуда ва татбиқи назорати иҷрои онҳо мебошад.

Методҳои мазкур метавонанд таъсирбахш бошанд:

- ❖ Татбиқи семинарҳои омӯзишӣ, курсҳо, тренингҳо барои роҳбарон ва аъзоён. Татбиқи ин ҷорабиниҳо имконият медиҳад, ки ба маротиб сатҳи огоҳонидани аҳолии дехот боло бурда шавад ва асоси методологиро барои рушди гурӯҳҳои мақсаднок ва сатҳи таҳассусии иштирокчиён ҷоражӯро андешивао барои табдили таҷрибаи пешқадам шароитҳо фароҳам оварда шавад. Бояд дар зинаи ибтидоии фаъолияти иттиҳодия

алоқаҳо ба роҳ монда шуда, дастгирии ҳар гуна ташкилоти хизматрасонро соҳиб шавад (омӯзиш, семинарҳо)

- ❖ Расонидани кӯмак ба роҳбарон ҳангоми роҳбарии онҳо, рушди худтакмилдииҳии роҳбарон.
- ❖ Расонидани кӯмак ба аъзоёни иттиҳодия бо мақсади иштироки фаъолтарини онҳо дар раванди қабули қарор ва идоракунии корҳои иттиҳодия.
- ❖ Расонидани кӯмак ва дастгирӣ дар давраи банақшагирӣ ва иҷрои нақшҳои тасдиқшуда.
- ❖ Расонидани кӯмак ба иттиҳодияҳо дар ташкил ва гузаронидани маҷlis ва дигар чорабинихо.

7. БАРҚАРОРКУНӢ ВА Ё ТАКМИЛДИҲИ ФАЪОЛИЯТИ ИТТИХОДИЯҲОИ ФЕРМЕРИИ МАВҶУДБУДА

На ҳамаи иттиҳодияҳои ташкил кардашуда дар оянда метавонад муваффақона фаъолият намоянд. Чунин иттиҳодияҳое низ мавҷуданд, ки фаъолияти худро хеле ҷобукона оғоз карда бо мурури замон бинобар як қатор сабабҳо ғайрифаъол мешаванд. Ҳамин тавр, бештари онҳо пош хурда бинобар ришважӯйӣ, идоракунии нодуруст ва ё бад, низоъҳои дохилий, набудани мақсадҳои дақiq ва ё ҳоҳиши маблағгузории муштарак надоштани фаъолияташон ба нокомӣ мерасанд. Усулан ин барои ҳамагуна навъи иттиҳодияҳо раванди оддӣ ба ҳисоб меравад.

Дар ин ҳолат нақши мушовир иборат аз расонидани кӯмак ба фермерон ҳангоми муқаррар кардани сабабҳои паст шудани фаъолияти иттиҳодия, инчунин пайдо кардани роҳҳои пурзӯр кардани фаъолияти иттиҳодияҳо мебошад.

Якчанд қадамеро ҷиҳати барқарор кардан ва ё пурзӯр кардани фаъолияти иттиҳодияҳои фермерии мавҷудбуда баррасӣ менамоем:

Қадами 1. Муқаррар кардани сабабҳои ғайрифаъол шудани иттиҳодияҳо

Муайян кардани сабаби паст шудани фаъолияти иттиҳодияҳо қадами ҳалқунанда дар раванди барқароркунии фаъолияти хуби иттиҳодия мебошад. Барқарор кардани фаъолияти иттиҳодия танҳо бо роҳи дарки сабабҳои ғайрифаъоли он ва бартараф кардани онҳо имкон-пазир мегардад.

Ин сабабҳо метавонанд хеле ғуногун бошанд.

Баъзе сабабҳо ва мушкилоте, ки метавонанд сабаби пошхӯрии иттиҳодияҳо гарданд, дар Боби 4 Роҳнамои мазкур оварда шудаанд (**Мушкилоти эҳтимолии ташкил ва рушди иттиҳодияҳои фермерӣ**). Барои муайян кардани сабабҳое, ки ба пошхӯрии фаъолияти иттиҳодия оварда мерасонанд, аз маводи ин боб метавон истифода кард.

Қадами 2. Ҷустуҷӯи роҳҳои пурзӯр кардани иттиҳодияҳо

Дар ин давра мушовир метавонад воҳӯриҳои ғайрирасмиро бо роҳбарон ва аъзоёни иттиҳодия барпо карда бо онҳо сабабҳои ошкоршуда ва роҳҳои бартараф кардани онҳо, чорабиниҳоеро, ки метавонанд сабаби пурзӯр кардани фаъолияти иттиҳодия гарданд, муҳокима намояд. Дар айни ҳол муҳим аст ба андешаи роҳбарон ва аъзоёни иттиҳодия оид ба бартараф кардани сабабҳо ва пурзӯр кардани кори иттиҳодия таваҷҷӯҳ карда, аз дастгирии пурраи онҳо дар татбиқи қадамҳои оянда дар қудратбахшии фаъолият истифода намуд.

Қадами 3. Ташкили гурӯҳи ташаббускор ва таҳияи лоиҳаи нақшай корӣ

Мушовир ба роҳбарон дар даъват кардани маҷлиси умумии иттиҳодия тавассути баррасии мушкилоти ошкоршуда кӯмак менамояд. Бояд бодиқат нисбати баргузор кардани маҷлиси мазкур андеша намуд. Дар пошхӯрӣ ва ё бесамарии кори иттиҳодия гунаҳкоронро кофтан лозим нест, зоро ин зиддиятҳои дохилиро боз ҳам оташ медиҳад. Зарур аст, ки тамоми фаъолияти иттиҳодия дар самти дуруст таҳлил шуда, барои муттаҳидшавии иштирокчиён муҳити муттаҳидкунанда ба вуҷуд оварда шавад.

Аз рӯи ҷамъости муҳокима дар маҷлис метавон гурӯҳи ташабbусkor ва ё шахсони босалоҳият ҷиҳати ислоҳи камбудиҳо ва масъулони таҳияи нақшай кории пурзӯr кардани фаъолияти иттиҳодия интиҳоб ва ё тасдиқ карда шавад.

Мушовир фикру андешаҳои худро ба сари онҳо бор нанамуда, бояд дар таҳия ва коркарди нақша ба онҳо кӯмаки худро расонад.

Қадами 4. Шарҳ, таҳrir ва қабул кардани лоиҳаи аъзоёни иттиҳодияҳо.

Нақшай таҳияшудаи пешакӣ ба аъзоёни иттиҳодия барои ҷамъоварии шарҳ ва пешниҳодот фиристода мешавад. Лоиҳа бинобар пешниҳодот ва эзоҳҳо тақмил дода шуда баъд аз он барои тасдиқ ба маҷлиси умумии иттиҳодия супорида мешавад ва баъд аз он метавон ба татбиқи нақша шурӯъ намуд.

Дар айни ҳол аъзоёни иттиҳодияро ба он, ки рушду инкишофи иттиҳодия танҳо ба манфиати онҳо хоҳад буд, бовар кунонидан лозим аст.

8. ИДОРАКУНИИ ИТТИХОДИЯҲОИ ФЕРМЕРӢ ВА ТАРТИБИ ҚАБУЛИ ҚАРОРХО. Намунамисоли кооперативи истеҳсолӣ.

Кафили муваффакияти иттиҳодия идоракуни дуруст, назорат ва банақшагирин амалҳои татбиқшаванда мебошад.

Новобаста аз мақсадҳои иттиҳодия, фаъолияти босамари он бе идоракуни босамар ғайриимкон аст. Муҳим аст, ки ҳамаи қарорҳои қабулшуда боасос ва фаҳмо барои ҳамаи аъзоён бошад. Аъзоён бояд равshan самти фаъолият онро тасаввур намоянд ва дар асоси ин иттиҳодияро роҳбарӣ намоянд.

Чунин биниш барои дуруст муқаррар кардани вазифаҳо, амалҳои чорӣ, мақсадҳои пеш аз мӯҳлат, ҳамчунин бо тарафҳои манфиатнок (воридкунандагон ва харидорон) – ҳамаи ин бавосита ва ё бевосита ба устувории иқтисодӣ таъсир мерасонад.

Далелҳои идоракуни кооператив бо таври демократӣ бо усули «як одам – як овоз» муайян карда мешавад. Ин бархурд барои дар идоракунӣ иштирок кардани ҳар як узви кооператив имконият дода, сӯйистифода аз мансабро пешгирий карда, масъулияти иштирокчиёро зиёд менамояд. Агар истеҳсолгарон худро дар идоракуни кооператив ҷалбшуда набинанд, онҳо қоидаҳо ва ӯҳдадориҳои худро риоя намекунанд ва дар айни ҳол самаранокии иқтисодии кооператив паст мешавад.

Ташкили мақомоти идории кооператив

Идоракуни фаъолияти кооператив пурра дар асосҳои демократӣ, усули интиҳобӣ ва тобеияти мақомоти интиҳобӣ дар назди аъзоёни кооператив, дастрасии мальумот оид ба фаъолияти кооператив барои ҳар як узви он сохта мешавад.

Мувофиқи Қонуни ЧТ «Дар бораи кооперативҳои истеҳсолӣ» мақомоти идории кооператив чунин мебошанд:

- 1) Маҷлиси умумии аъзоён.
- 2) Шӯрои назоратии кооператив.
- 3) Мақомоти иҷроияи кооператив.
- 4) Комиссияи ревизионии (ревизор) кооператив.

Маҷлиси умумии аъзоёни кооператив

Маҷлиси умумии аъзоёни кооператив мақоми олии идоракуни кооператив буда барои ҳалли ҳамгuna масъалаи вобаста ба фаъолияти кооператив, аз ҷумла тасдиқ ё барҳам додани қарори раёsat ва ё раиси кооператив ва шӯрои назоратии кооператив салоҳият дорад.

Мувофиқи қонун тартиби даъват ва баргузории маҷлиси умумии навбатӣ ва ё ғайринавбатии аъзоёни кооператив бо оинномаи кооператив муқаррар карда мешавад.

Одатан маҷлиси якуми умумии аъзоёни кооператив дар мӯҳлати кӯтоҳ, аммо на дертар аз се моҳ баъди бақайдигирии давлатии кооператив, даъват карда мешавад. Маҷлиси умумии аъзоёни кооператив бинобар зарурат даъват шуда, наметавонад дар як сол ду маротиба даъват карда шавад.

Маҷлиси умумии аъзоёни кооператив, ки ба ғайр аз маҷлиси умумии солона гузаронида мешаванд, маҷлисҳои ғайринавбатӣ ба шумор мераванд.

Мачлиси умумии аъзоёни кооперативро раёсати кооператив бо ташаббуси худ ва ё бо та-лаботи шӯрои назоратии кооператив даъват менамояд.

Мачлиси умумии аъзоёни кооператив дар ҳоли иштироки бештар аз нисфи аъзоёни кооп-ератив дар он эътибор пайдо мекунад.

Ҳар як узви кооператив ҳангоми қабули қарори мачлиси умумии аъзоёни кооп-ератив як овоз дорад.

Ба ваколатҳои истисноии мачлиси умумии аъзоёни кооператив дахл доранд:

1) қабул ва тағиیر додани оинномаи кооператив;

2) қабул ва хориҷ кардани аъзоёни кооператив;

3) ташкили шӯрои назоратӣ, барҳам додани ваколати аъзоёни он;

4) тасдиқ кардани Регламенти мачлиси умумии аъзоёни кооператив;

5) ташкил ва ё барҳам додани салоҳияти мақомоти ичроияи кооператив;

6) муқаррар кардани фондҳо ва захираҳои тақсимнашавандай кооператив ва тартиби ис-тифодай онҳо;

7) муқаррар кардани қоидай тартиботи дохилии кооператив, тартиби пардоҳти музди меҳнати аъзоён ва коргарони кирояи кооператив;

8) ташкил ва барҳамдиҳии филиалҳо ва намояндагиҳои кооператив; ҳалли масъалаҳои иштироки кооператив дар ҳамшарикӣ ва ҷамъиятҳои хочагидорӣ, инчунин дохилшавии кооп-ератив ба иттиҳодия (ассосиатсия, иттифоқҳо);

9) ҳалли масъалаҳо оид ба воридкунни ҳаққи узвияти иловагӣ;

10) тасдиқи ҳисоботҳои солона ва тавозунҳои муҳосибавии кооператив, тақсими фоида ва ҳарочоти он;

11) қарор оид ба таҷдиди соҳтор ва барҳамдиҳии кооператив;

12) шунидани ҳисоботи раёсат (раиси) кооператив;

14) интихоби комиссияи ревизионӣ (ревизори) кооператив, барҳам додани ваколатҳои аъзоёни он.

Оинномаи кооператив метавонад ҳалли дигар масъалаҳоро ба салоҳияти истисноии мачлиси умумии аъзоёни кооператив мансуб донад.

Шӯрои назоратии кооператив

Дар кооперативи дорои бештар аз 50 аъзои кооператив метавонад шӯрои назоратӣ аз ҳисоби аъзоёни он ташкил карда шавад, ки он назорати фаъолияти мақомоти ичроияи кооп-еративро анҷом медиҳад.

Аъзоёни шӯрои назоратӣ дар мачлиси умумии кооператив интихоб карда мешаванд.

Шумора, мӯҳлати амал ва салоҳияти шӯрои назоратӣ дар оинномаи кооператив таъин карда мешавад.

Аъзоёни шӯрои назоратии кооператив барои татбиқи амалҳо аз номи кооператив ҳуқуқ надоранд.

Оинномаи кооператив ба салоҳияти шӯрои назоратӣ метавонад инчунин татбиқи назорати иҷрои қарорҳои маҷлиси умумии аъзоёни кооперативро дохил намояд. Шӯрои назоратӣ дорои чсунин вазифаҳо мебошад:

- ☒ Аз болои фаъолияти раёсат ва раиси кооператив назорат мебараад;
- ☒ Ҳуқуқ дорад аз раёсат ва раиси кооператив ва ё директори иҷроияи кооператив оид ба фаъолияташон ҳисбот талаб намояд;
- ☒ Бо ҳуччатнигории кооператив шинос шуда, ҳолати хазинаи кооперативро санҷад, инвентаризатсия гузаронад ва ғайра;
- ☒ Тавозуни муҳосибавӣ ва ҳисботи солонаро вазифадор аст, ки санҷад;
- ☒ Оид ба пешниҳод дар бораи даромадҳои солонаи кооператив маълумот дода дар бораи чораҳои пӯшонидани камбуди солона гузориш диҳад;
- ☒ Ба маҷлиси умумии аъзоёни кооператив аз натиҷаҳои санҷиш то тасдиқи тавозуни муҳосибавӣ гузориш диҳад;
- ☒ Аз рӯи аризаҳо оид ба ба аъзогии кооператив қабул кардан ва аз он баромадан хулоса мебарорад;
- ☒ Маҷлиси умумии аъзоёни кооперативро даъват менамояд, агар ин кор ба манфиати кооператив зарур бошад.

Мақоми иҷроияи кооператив

Раис ва раёсати кооператив мақоми иҷроияи кооператив мебошанд. Мақомоти иҷроияи кооператив роҳнамоии ҷории фаъолияти кооперативро анҷом медиҳад. Раёсати кооперативро раиси раёсат роҳбарӣ менамояд, ки ӯро маҷлиси умумии аъзоён кооператив аз ҳисоби аъзоёнаш интихоб мекунад.

Дар кооперативҳое, ки шумораи аъзоёнашон на бештар аз 20 нафар аст, voguzor кардани вазифаи раёсат ба раиси кооператив иҷозат дода мешавад.

Аъзоёни раёсат (раиси) кооператив аз ҳисоби аъзоёни кооператив дар маҷлиси умумии аъзоёни кооператив интихоб карда мешаванд.

Одатан дар давраи аввали фаъолияти **кооперативи шумораи аъзоёнаш кам** раёсат метавонад чунин ҳайат дошта бошад:

- ☒ Раис,
- ☒ Муҳосиб,
- ☒ Котиб.

Раёсат (раиси) кооператив ба маҷлиси умумии аъзоёни кооператив ва шӯрои назоратии кооператив ҳисбот медиҳад. Ба салоҳияти (раиси) кооператив ҳалли ҳамаи масъалаҳои вобаста бо фаъолияти кооператив, ки ба салоҳияти истисноии маҷлиси умумии аъзоёни кооператив ва ё шӯрои назоратии кооператив даҳл надоранд, дохил мешаванд.

Раиси раёсат (раиси кооператив) аз номи кооператив бе боваринома амал карда чунин салоҳиятҳоро доро мебошад:

- ☒ самти асосии фаъолияти кооперативро таъин менамояд;
- ☒ нақшаҳои ҷорӣ ва ояндабинии кориро баррасӣ менамояд;
- ☒ иҷрои нақшаҳои фаъолияти кооперативро таъмин менамояд;
- ☒ қоида, тартиб ва дигар ҳуччатҳои дохилии кооперативро тасдиқ карда, сохтори ташкилии онро муқаррар менамояд;

- ❖ ичрои қарорҳои маҷлиси умумиро таъмин мекунад;
- ❖ амволи кооператив дар ҳудуди бо маҷлиси умумӣ, оиннома ва қонунгузории амалкунанда муайяншуда тобеи ўст;
- ❖ ҷадвали бастии кооператив, инчунин филиалҳо ва намояндагони кооперативро тасдиқ мекунад;
- ❖ кормандонро ба кор қабул карда аз кор ҷавоб медиҳад;
- ❖ бо тартиби дар қонунгузорӣ ва оинномаву маҷлиси умумии иштирокчиён муқарраршуда кормандони кооперативро ҳавасманд карда, инчунин ба онҳо ҷазо медиҳад;
- ❖ оид ба сафарҳои хизматӣ қарор қабул мекунад;
- ❖ Кооперативро дар ҳамаи муассисаҳо, корхонаҳо, ташкилотҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва берун аз ҳудуди он намояндагӣ менамояд;
- ❖ Дар бонкҳо суратҳисобҳои ҳисоббаробаркуни, асъорӣ ва дигари кооперативро мекушояд,
- ❖ Шартномаҳо баста дигар намуди муомилотро анҷом медиҳад;
- ❖ Нархҳои шартномавиро барои маҳсулоту хизматрасонӣ тасдиқ менамояд;
- ❖ Ҳисобдории муҳосибавӣ ва ҳисоботро ташкил менамояд;
- ❖ Барои тасдиқи Маҷлиси умумии иштирокчиён ҳисбот ва тавозуни солонаи кооперативро пешниҳод менамояд;
- ❖ Аз рӯи дигар масъалаҳои вобаста бо масъалаҳои ҷорӣ қарор қабул менамояд;
- ❖ Фаъолияти кооперативро роҳбарӣ менамояд.

Комиссияи ревизионӣ (ревизори) кооператив

Барои назорати фаъолияти молиявӣ – ҳоҷагидории кооператив маҷлиси умумии аъзоёни кооператив Комиссияи ревизиониро дар ҳайати на камтар аз се нафар аъзоёни кооператив интихоб менамояд. Агар шумораи аъзоёни кооператив камтар аз бист нафар бошад, комиссияи ревизионӣ метавонад танҳо аз як нафар – ревизор ташкил карда шавад.

Аъзоёни Комиссияи ревизионӣ (ревизорҳои) кооператив наметавонанд аъзоёни шӯрои назоратӣ ва мақомоти ичроияи кооператив бошанд.

Комиссияи ревизионӣ (ревизори) кооператив тафтиши ҳолати молиявии кооперативро аз рӯи ҷамъбости фаъолияташ барои соли молиявӣ анҷом медиҳад. Комиссияи ревизионӣ (ревизор) тафтиши фаъолияти молиявӣ - ҳоҷагидории кооперативро бо супориши маҷлиси умумии аъзоёни кооператив, шӯрои назоратии кооператив ва бо талаботи на камтар аз 10% аъзоёни кооператив, ҳамчунин бо ташабbusи худаш анҷом медиҳад.

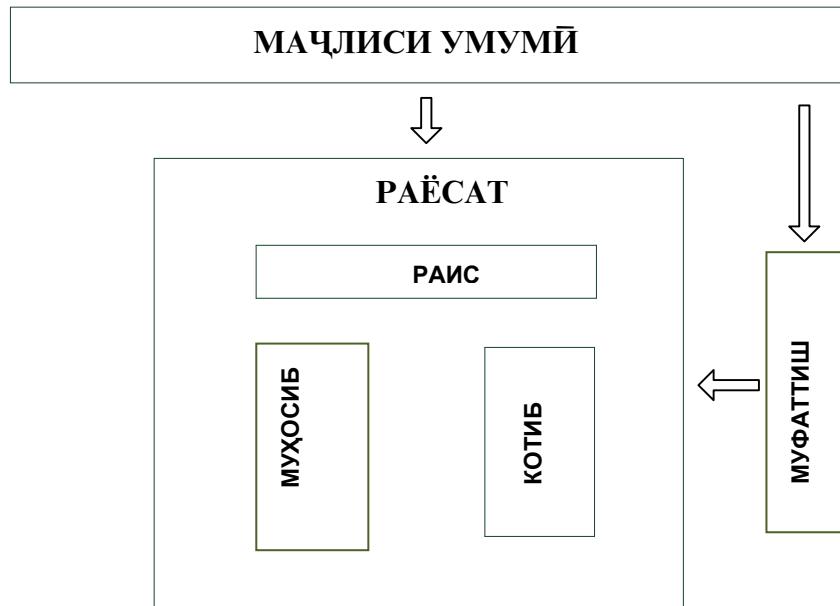
Ӯҳдадориҳои вазифавии муҳосиб:

- ❖ Татбиқи ҳисобдории муҳосибавии амвол, ӯҳдадорӣ ва амалиётҳои ҳоҷагидорӣ (ҳисобдории воситаҳои асосӣ, арзишҳои молӣ-моддӣ, ҳароҷот барои истеҳсол ва фурӯши маҳсулот, натиҷаҳои фаъолияти ҳоҷагидорӣ-молиявӣ; ҳисоббаробаркуни бо воридкунандагон ва фармоишгарон барои хизматрасониҳо ва ҳ.к.).
- ❖ Ҷамъоварии ҳаққи аъзогӣ ва дигар пардохтҳо.
- ❖ Имзо кардани ҳуҷҷатҳои молиявӣ ҳамроҳи раис.
- ❖ Тайёр кардани бюджет ҳамроҳи раис.

Вазифаҳои мансабии котиб:

- ❖ Таҳияи пайнавиштҳои маҷлиси умумии аъзоёни раёсат.
- ❖ Таҳияи ҳуҷҷатгузории маъмурӣ.
- ❖ Ичрои дигар корҳои маъмурӣ дар кооператив.

Пайдарҳамии тобеият дар раёсати кооператив:

9. БАҲОДИҲИ НАТИЧАҲОИ ФА҆ОЛИЯТИ ИТТИХОДИЯ

Арзёбии фаъолият одатан баъди гузаштани вақти муайян ва анҷомдихии фаъолияти бомуваффақият ва ё бемуваффақияти тиҷоратии иттиҳодия анҷом дода мешавад. Дар ин ҳолат мушовирон метавонанд ба пештозони иттиҳодия дар дарки хатогиҳои содиршуда, пайдо кардани роҳҳои ислоҳи онҳо кӯмак намоянд. Ҳамчунин бояд боварӣ ҳосил кард, ки иттиҳодия дар манфиатҳои шахсии шахсони алоҳида истифода бурда намешавад, ки ин ҳолат ҳамон замон ба боварии дохилии фермерон таъсири манғӣ мерасонад. Муваффақият ва ё нокомии иттиҳодияро метавон аз тариқи пайгирии равиши афзоиш ва ё камшавии ҳосилнокӣ, сатҳи даромаднокии аъзоёнаш, афзоиш ва ё пастравии ҳарочоти истеҳсолӣ аз ҳисоби ҳаридории ҳамроҳ бо нарҳҳои яклухт бо таҳифифҳои назаррас ошкор намуд. Ҳамаи ин далелҳо бояд давра ба давра пайгирий ва арзёбӣ карда шаванд.

Баъди гирифтани арзёбии натиҷаҳо иттиҳодия метавонад оид ба вусъат додани фаъолияти худ мувофиқи манфиатҳои аъзоёнаш қарор қабул карда ҳачми фурӯш ва маркетинги маҳсулотро афзоиш диҳад.

10. МАЪЛУМОТИ ИЛОВАГӢ БАРОИ МУШОВИРОН

а) Банақшагирии соҳибкорӣ – мақсад, вазифа, мазмун ва соҳаҳои истифодабарӣ

Одатан ба таҳияи нақшай соҳибкорӣ аз ҷониби фермерон диққати кофӣ дода намешавад, чунин андеша мавҷуд аст, ки гӯё бе банақшагирий кор пеш бурда мешавад. Дар ҷавоб ба ин метавонем гӯем, ки нақшай соҳибкорӣ ба иттиҳодияни фермерон имконият медиҳад, ки бо фикри тоза искониятҳову ҳавфҳои фаъолияташонро арзёбӣ намоянд. Нақшай соҳибкорӣ имкон медиҳад, ки иттиҳодияни навташкили фермерон ба мушкилоти оянда хубтар тайёрӣ бинад.

Он метавонад барои давраи тӯлонӣ, инчунин барои як сол, барои кооперативи навташил ва ҳам амалкунанда тартиб дода шавад.

Пеш аз ҳама ин нақшай соҳибкорӣ ба худи аъзоёни кооператив зарур аст, зоро барои онҳо барномаи корӣ, дастурамал барои иҷро мебошад.

Нақшай соҳибкорӣ барои асосноккунии маблағгузориҳо ва гирифтани маблағҳои қарзӣ муҳим аст. Бештари бонкдорон ва дигар кредиторон то аз кооператив нагирифтани нақшай соҳибкории босаводона тартибдодашуда, ки дар он имкониятҳои баргардонии қарз ва иҷрои ӯҳдадориҳо дарҷ гардидааст, қарз намедиҳанд.

Ба ғайр аз ин, нақшай соҳибкорӣ барои худи аъзоёни иттиҳодия дар равshan кардани мақсадҳо, вазифаҳои аввалиндарача ва роҳҳои ҳалли онҳо ёрдам мекунад. Тавассути нақшай соҳибкорӣ аъзоёни кооператив метавонанд натиҷаҳои воқеии фаъолияти корхонаро дар давраи муайян мушоҳида намоянд.

Аз таркиби нақшай соҳибкорӣ ва сифати он аз хусусияти истеҳсолот ва соҳаи химатрасонӣ вобастаанд. Агар соҳа мураккаб бошад (масалан: истеҳсолот, нигоҳдорӣ, барабандӣ, коркарди маҳсулоти кишоварзӣ), нақшай соҳибкорӣ низ мураккаб ва ҳаҷман калон аст, аммо агар соҳа оддӣ ва хеле маъруф бошад, нақшай соҳибкорӣ низ хеле содда мебошад.

Ба таҳияи нақшай соҳибкорӣ оғоз карда аъзоёни гурӯҳи ташабbusкор ва ё дигар гурӯҳи ашҳосе, ки дар мачлиси умумӣ барои татбиқи ин мақсадҳо интиҳоб шудаанд, бояд оид ба талаботи имконпазир, ниёзмандиҳои истеҳсолӣ ва молиявӣ зарурат пайдо менамоянд. Ин аҳборот ба иттиҳодия имконият медиҳад, ки то оғози татбиқи нақшай соҳибкорӣ оид ба рақобатпазир будани кори худ маълумот дошта бошад.

Ҳамчунин муҳим аст мақсаду вазифаҳои корхонаи оянда равshan таъин карда шаванд. Мақсад на бояд номуайян бошад, дар ҳоли баръакс пешѓӯиҳои ояндаи мушкил мешаванд. Вақте ки барои таҳияи нақшай соҳибкорӣ зарур аст, аз тайёрӣ, таҷрибаи шахсони масъули интиҳобшуда вобаста буда ба мушовир зарур аст, ки ба гурӯҳ дар ин кор ёрӣ расонад. Нақша бояд ба қадри кофӣ мушахҳас бошад, то ин ки ҳама имконияти пайдо кардани тасаввурот оид ба лоиҳаи пешниҳодшударо дошта бошанд ва мақсади онро муайян карда тавонанд.

Нақшай соҳибкорӣ бо мақсади татбиқи он тартиб дода мешавад. Набояд чунин тасаввур шавад, ки нақшай соҳибкорӣ барои аъзоёни иттиҳодия ва инвесторон тартиб дода шуда, ғоҳе, ки истеҳсолот оғоз мегардад, дар бораи он фаромӯш кардан мумкин аст. Нақшагирий давраи муҳимтарини ҳамагуна истеҳсолот мебошад, ки ба назар нагирифтани он метавонад сабаби нокомии иттиҳодия гарداد.

Тартиб додани нақшай хуб – раванди хеле мушкил буда, татбиқи он аз он ҳам мушкилтар мебошад. Ба татбиқи бомуваффақияти нақшай соҳибкорӣ хеле таҳия ва татбиқи низоми назорати ичрои он ва саривақт таҳрир намудани нақша мувофиқи ҳолати ҷорӣ кӯмак менамояд.

Бинобар таъмини назорати босамари ичро нақша бояд пешакӣ нуқтаҳои назорат, ки мувофиқи онҳо имконияти муайян кардани дурустии татбиқи нақша мавҷуд аст, анҷом дода шавад. Одатан, нақша барои як сол таҳия мешавад, аммо ин чунин маънӣ надорад, ки бояд оҳири солро интизор шуд, то комёбӣ ё нокомии ичрои он муайян карда шавад. Муҳим аст, то таносуби байнӣ даромад ва ҳарочоти истеҳсолот, ҳолати воситаҳои молиявӣ, ичрои нақшай истеҳсолӣ, сифати истеҳсолот ва ҳ.к. мунтазам тафтиш карда шавад.

Ҳамагуна, ҳатто беҳтарин нақшай соҳибкорӣ метавонад кӯҳна шавад, агар шароит тағиیر ёбад. Факторҳои берунӣ (вазъияти иқтисодии кишвар, дигаргуншавии талаботи истеъмолӣ, технологияҳо, сиёсати рақибон), инчунин тағиирот дар доҳили истеҳсолот (дигаршавии роҳбарият ва ё дигар), метавонанд масъалаи таҷдиди назар кардани нақшай соҳибкориро гузорад. Таҷдиди назар кардани нақшай соҳибкорӣ ва ворид кардани дигаргуниҳо ба он имконият медиҳад, бе тағиир додани мақсадҳо роҳҳои комёбшавиро дигаргун карда, бинобар онҳо имкониятҳои рушди ояндаи корхона пайдо карда шаванд.

Соҳтори намунавии нақшай соҳибкорӣ

Нақшай соҳибкории кооперативҳои гуногун пеш аз ҳама бо андозаи мушаххаскунӣ ва коркарди баҳшҳои гуногунашон аз ҳамдигар фарқ мекунанд. Бо фарқияти хеле назарраси зоҳирӣ вариантҳои гуногуни соҳтори нақшашои соҳибкорӣ, таркиб ва мазмуни баҳшҳои асосии онҳо амалан бетағиир мемонанд. Соҳтори нақшай соҳибкорӣ метавонад чунин шакл дошта бошад:

Варақаи муқова

1. Консепсияи нақшай соҳибкорӣ (резюме).
2. Тавсифоти кооператив.
3. Тавсифоти хизматрасониҳо, корҳо ва маҳсулоти кооператив.
4. Таҳлил ва баррасии бозори фурӯш.
5. Нақшай маркетинг.
6. Нақшай истеҳсолот (нақшай амалиётӣ).
7. Нақшай ташкилӣ.
8. Нақшай молиявӣ.
9. Баҳодиҳии хавфҳо.
10. Замимаҳо ба нақшай соҳибкорӣ.

Ҳар як бандро дар алоҳидагӣ дида мебароем:

Консепсияи нақшай соҳибкорӣ (резюме).

Чи тавре ки маълум аст, ин баҳш дар оҳири тартибдиҳии нақшай соҳибкорӣ омода мегардад, яъне он замоне, ки аз рӯи масъалаҳои дигар ягон шубҳае намондааст. Он асосан кӯтоҳ ва чунин тарзе тартиб дода шуда бошад, ки таваҷҷӯҳи сармоягузорро ҷалб намояд. Маҳз аз рӯи ин резюме, аъзоёни иттиҳодия ва сармоягузорони имконпазир муқаррар менамоянд, ки оё барои баррасии пурра ин нақшай соҳибкорӣ вақт сарф кардан лозим аст ё не. Дар резюме хеле кӯтоҳ бояд ба шахсони манфиатдор маълумоти муҳимтаринро оид ба лоиҳаи татбиқшаванда додан лозим аст, хусусан иттиҳодия бо чӣ кор машғул мешавад, ба он чӣ қадар маблағ лозим аст, ба маҳсулоти ў талабот чӣ қадар аст ва ҷаро ин муассиса комёб наҳоҳад шуд. Ҳамин тавр, дар ин баҳш муҳим аст мазмун, мақсад ва вазифаҳои асосии фаъолияти иттиҳодия, навъ ва хусусиятҳои фаъолияти он, натиҷаи фаъолият (ҳаҷми фурӯш, хизматрасонӣ, фоида, самаранокӣ), ҳаҷми умумии маблағгузории зарурӣ ва талабот

ба воситаҳои қарзӣ, ҳарочот барои истифодабарӣ, манфиатҳои кооператив ва гирандагони ин манфиатҳо, тавсифоти кӯтоҳи иштирокчиёни иттиҳодия ва навъни соҳибкорӣ (анвои маҳсулот), ки бо он машғул ҳоҳад шуд, ифода карда шаванд.

Тавсифи ИФ дар ҳолати кооператив

Ин бахшро бояд аз тавсифоти маълумоти асосии бевосита вобаста ба иттиҳодия оғоз кардан лозим аст. Маълумотҳои асосӣ чунин мебошанд, аз ҷумла: номи кӯтоҳ ва пурраи иттиҳодия, таърих ва ҷои бақайдгирии давлатӣ, рақами мушаххаси умумӣ, нишонии ҳуқуқӣ ва почта, реквизитҳои банкӣ, андозаи фонди саҳмияҳо, интиқолҳои аъзоён бо нишон додани ҳиссаи онҳо дар фонди саҳмияҳо, таърихи кӯтоҳи иттиҳодия, ҳолату вазъияташ дар бозор (вокеӣ ва нақшавӣ); навъни фаъолияте, ки бо он иттиҳодия машғул аст.

Тавсифоти хизматрасониҳо, корҳо ва маҳсулоти иттиҳодия.

Бахши мазкури нақшай соҳибкорӣ бояд тавсифоти тамоми навъҳои мол (хизматрасониҳо, корҳо) иттиҳодияро, ки онҳоро дар бозор пешниҳод менамояд, дарбар мегирад. Он бояд ба ҳуд номгӯи маҳсулот (хизматрасонӣ); сифатҳои маҳсуси маҳсулот; талаботе, ки бояд ба он маҳсулот (хизматрасонӣ) ҷавобӣ бошад; мавҷудияти таҷрибаи истеҳсоли маҳсулоти мазкур (ва ё хизматрасонӣ); ҳусусияти технологияи истеҳсоли маҳсулот (хизматрасонӣ, иҷрои корҳо); таҳлили муқоисавӣ бо маҳсулот (хизматрасониҳо) рақибон; нарҳҳое, ки бо онҳо маҳсулот фурӯҳта мешавад (хизматрасонӣ, иҷрои корҳо) ва фоидаҳо аз фурӯши воҳиди молро ташкил медиҳад.

Таҳлил ва омӯзиши бозори фурӯш.

Мувофиқи матлаб аст, ки идеяи ташкили корхонаи нав дар ҳудуди контексти вазъияти феълан вуҷуддошта дар соҳа ва асоси таҳлили ин вазъият омӯхта шавад. Таҳлилу омӯзиши бозори фурӯш – яке аз асоситарин марҳилаҳои тайёр кардани нақшай соҳибкорӣ мебошад, ки он бояд ба чунин саволҳо ҷавобӣ бошад: кӣ, барои چӣ ва ба қадом миқдор маҳсулоти иттиҳодияро харидорӣ менамояд. Дар ин бахш бояд мавзӯъҳои мазкур мавҷуд бошанд:

1. Баҳодиҳии бозори фурӯш (бозорҳое, ки дар онҳо соҳибкорӣ ба нақша гирифта мешавад; сегментҳои асосии бозорҳо оид ба ҳамаи намудҳои маҳсулот, номи онҳо, ҳиссаи иттиҳодия дар ин бозорҳо ва дурнамои ҳифз кардан ва ё афзоиш додани он; ҳолат ва дурнамои табдили талаботи харидорон дар ҳар яке аз бозор ва сегментҳо; ҳачми имконпазири фурӯш ва ҳ.к.)

2. Баҳодиҳии муҳити рақобатпазирӣ (рақибони асосӣ ва навъҳои рақобат; вазъияти кори ширкатҳои рақиб: даромади онҳо, вазъи воридкунии анвои нави маҳсулот; тарафҳои пурӯзвват ва камӯзввати рақибон; амалҳое, ки дар оянда аз рақибони ҳозир ва имконпазир бояд интизор шуд; маҳсулоти рақибон: нишондиҳандаҳои асосӣ, сатҳи сифатнокӣ, баставандӣ, ҳусусиятҳои таъм ва ҳ.к.; нарҳи маҳсулоти рақибонк ва сиёсати нарҳгузории онҳо ва ҳ.к.)

Нақшай маркетинг – бозоршиносӣ.

Нақшай маркетинг яке аз муҳимтарин қисмҳои нақшай соҳибкорӣ мебошад. Дар он нишон дода мешавад, ки дар қадом навъ ва дар кучо маҳсулот татбиқ гардида, нарҳгузорӣ анҷом дода мешавад, ҷо бояд дурнамои фурӯши маҳсулот оварда шавад. Бахши мазкури нақшай соҳибкорӣ бояд аз чунин қисмҳо иборат бошад: барҳурӯҳои асосӣ нисбати нарҳгузорӣ; стратегияи нарҳгузорӣ, сохтор ва андозаи ҳатҳои фурӯш; эътиимоднокӣ ва баҳраварии ҳатҳои интиҳобшудаи тақсими мол; оптимали будани нақшай интиқоли маҳсулот ва намудҳои нақлиёти истифодашаванда; роҳҳои ташкили савдо (пешниҳоди хизматрасониҳо); шартҳои воридоти мол, интиҳоб ва баррасии методҳои гуногуни фурӯш (таҳиф, фурӯши нася, муомилоти имтиёзном, бонусҳо), таъминнокии савдо бо маводи

рекламавӣ; самтдиҳии реклама ба гурӯҳи мақсаднок, сегменти бозор ва умуман бозор); асоснокии интихоби навъи реклама; бюджети маъракаҳои рекламавӣ; услуги реклама; арзёбии пешакии самаранокии реклама.

Нақшай истеҳсолот \ нақшай амалиётӣ

Ин бахш одатан аз тарафи кооперативҳои коркардкунанда тайёр карда мешавад, барои кооперативҳои хизматрасон ва таъминотӣ нақшай амалиётӣ таҳия карда мешавад. Қисми мазкур аз шарҳи кӯтоҳ оид ба макони тайёркуни махсулот – дар кооперативи амалкунанда ва ё навташкильшаванда иборат аст. Қадами оянда – шарҳи технология ва тарзи истеҳсолот мебошад. Дар қисми мазкур талабот нисбати биноҳои истеҳсолӣ ва таҷҳизоти он ифода меғардад, талабот нисбати ашёи хом, мавод, талабот ба ашёи хом ва мавод, маводи баставандӣ ва таъминнокӣ бо он, таркиб, соҳтор ва сифати воситаҳои асосӣ, аз ҷумла таҷӯзоте, ки онро кооператив истифода менамоянд, арзиши худии пешгӯи шудани махсулоти кооператив.

Нақшай ташкилий

Дар ин бахш нақшай ташкилии раёсати иттиҳодия, соҳтори он; таркиби воҳидҳои соҳторӣ ва вазифаҳои он; ташкили ҳамоҳангозӣ ва ҳамкорӣ дар корхона, мувофиқати соҳтори ташкилий ба мақсаду стратегияи иттиҳодия; захираҳои меҳнатӣ ва музди меҳнат; принципҳои қабул ва интихоби кормандон, низоми рушди иқтисодӣ, маълумоти умумӣ дар бораи иҷроқунандагон ва роҳбарии иттиҳодия; муносибат бо аъзоён, ӯҳдадории имконпазири тамоми аъзоён мувофиқи қонунгузории амалкунанда ва оиннома (дар ҳолати бо кооперативҳо), низоми интиқоли ваколати масъулият, низоми масъулияти шахсӣ барои иҷро ва ё иҷро накардани корҳо хеле муҳим аст.

Хусусиятҳои асосии соҳтори ташкилий, шумораи кормандон мувофиқи вазифаашон, миқдори зинаҳои пайдарҳамии тобеият, миқдори занҷираҳои соҳторӣ, дараҷаи марказонида шудани раёсат мебошад.

Нақшай молиявӣ.

Ҳамроҳи нақшашои маркетингӣ, истеҳсолӣ ва ташкилий, нақшай молиявӣ қисми муҳимтарини нақшай соҳибкорӣ мебошад. Нақшай молиявӣ талаботи истеҳсолотро дар ҳачми маблағгузорӣ ба назар гирифта имконият медиҳад мақсаднокии иқтисодии маблағгузории лоиҳаи навро асоснок намояд. Нишондиҳандаҳои нақшай молиявӣ: ҳачми фурӯш, ҳарочот барои ҳаридории таҷӯзот, барои пардохти музди меҳнат ва дигар ҳарочот, арзиши аслӣ, фоида, гардиши сармоя, пардохтпазирии корхонаро дар назар дорад.

Ба сифати асосноккунии нақшай молиявӣ ба мӯҳлати 3-5 сол бояд маълумоти мазкур тайёр карда шавад:

1. пешгӯии ҳачми фурӯш;
2. ҳисоббаробаркуни харочот барои истеҳсол ва фурӯши амвол ва хизматрасонӣ;
3. ҳисоббаробаркунӣ барои таъминнокӣ бо ашёи хом ва мавод барои 5 соли аввал;
4. пешгӯии зиёнҳои умуми сол ба сол;
5. ҳисоббаробаркуни фоидай банақшагирифташуда (сол ба сол ва вобаста ба бозор)
6. пешгӯии тақсимкуни мачрои пул;
7. таҳлили нуқтаи ҳачми критикии фурӯш;
8. лоиҳаҳои тавсифи тавозуни муҳосибавӣ барои аввал ва охири ҳар як давра;
9. тавсифоти сарчашмаҳои маблағгузорӣ.

Умуман, бахши мазкур чунин маълумотро дарбар мегирад: воситаҳое, ки кооператив ба онҳо молик аст; сарчашмаҳои имконпазири маблағгузории фаъолияти пешбинишуда ва соҳаи татбиқи воситаҳои мавҷуд буда; баррасии рушди ҷорӣ ва ояндаи иқтисодӣ; пешгӯии фоида ва зиён, гардиши воситаҳои пулӣ; арзёбии воридшавии синхронӣ ва ҳарочоти

воситаҳои пулӣ; талаботи ҳозира дар ҷалби воситаҳои қарзӣ; амвол барои таъминнокии кредит (ва ё дигар кафолатҳо); мӯҳлатҳои қарздиҳӣ ва шартҳои пардохти кредит; баҳодиҳии нуқтаи безиёни ва захираи устувории молиявии иттиҳодия.

Ҳавфи баҳодиҳӣ:

Ҳар як корхона дар раванди корҳо метавонад бо мушкилоти муайянे рӯ ба рӯ шавад, ки ба мавҷудияти он таҳдид карда метавонад. Дар бахши «Баҳодиҳии ҳавфҳо» таҳлил ва арзёбии хатарҳо анҷом дода мешавад, инчунин методҳои паст кардани ҳавфҳо пешниҳод карда мешаванд. Ин бахш дорои феҳристи ҳавфҳои имконпазир, имконияти ба вучуд омадани ҳавфҳои қайдшуда, муайян кардани вазнинии зиёни имконпазир; таснифоти ҳавфҳо нисбат ба дараҷаи ҳавфнокӣ ва эҳтимолият; ҷорабиниҳои ташкилӣ оид ба пешгирий ва нейтрализатсияи ҳавфҳои бештар аҳамиятнок; барномаи сӯғарта аз ҳавфҳоро дарбар мегирад.

Замимаҳо ба нақшай соҳибкорӣ

Ба нақшай соҳибкорӣ тамоми ҳуҷҷатҳо, ки қисми таркибии лоиҳа намебошанд, аммо аз онҳо дар матн ёд карда шуда, феҳристи онҳо дар поварақи лоиҳа оварда шудааст.

Замимаҳои имконпазир ба нақшай соҳибкорӣ дар ҳолати кооперативи истеъмолӣ метавонанд чунин бошанд:

1. шартномаҳои даҳлдор (контрактҳо);
2. шаҳодатномаҳои гарав;
3. мактубҳои гарав;
4. нақша, ҷадвал ва вариантҳои ҳисоббаробаркуниҳо;
5. нусхаҳои суғурта;
6. патент, лицензия ва сертификатҳои сифат;
7. дигар ҳуҷҷатҳои ба кор даҳлдор.

b) Тартиботи бақайдгирии давлатии кооперативҳо дар Тоҷикистон

Бақайдгирии давлатии кооперативҳо мувофиқи Қонуни ҶТ «Дар бораи бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ», ки аз т 19 май соли 2009 қабул шуда аз 1 июляи соли 2009 амалӣ гардидааст, анҷом дода мешавад. Мувофиқи ин Қонун бақайдгирий бо усули як тиреза анҷом дода мешавад, ки чунин маъно дорад:

- ☒ барои бақайдгирии давлатӣ кооператив ҳуҷҷатҳои аз тарафи Қонунгузорӣ пешбининишударо танҳо ба он мақомоте пешниҳод мекунад, ки он бақайдгирии давлатиро иҷро менамояд. Мақомоти салоҳиятдори бақайдгирий мақомоти андоз дар маҳалли ҷойгиршавии (нишонӣ) шахси ҳуқуқӣ мебошанд. Мақомоти бақайдгиранда маълумотро оид ба кооператив дар феҳристи ягонаи давлатӣ ворид карда ба онҳо оид ба бақайдгирии давлатӣ Шаҳодатнома медиҳад.
- ☒ Тавассути бақайдгирий дар реестри ягонаи давлатӣ ба кооперативҳо рақами ягонаи мушаҳҳас дода мешавад.
- ☒ Кооперативҳо ва мақомоти давлатии омор ва сӯғуртаи давлатии иҷтимоӣ бо мақсади бақайдгирий муроҷиат намекунанд, зоро бақайдгирии давлатӣ дар мақомоти мазкури андоз маънои бақайдгирии яқдафъаинаро дар ин мақомот дорад. Рақами ягонаи мушаҳҳас ҳам дар реестри ягонаи давлатӣ, ҳам барои бақайдгирий дар мақомоти давлатии омор ва сӯғуртаи давлатии иҷтимоиро дорад.

Барои бақайдгирии давлатии кооператив ҳуҷҷатҳоро метавонанд муассисони шахси ҳуқуқӣ ва ё роҳбари мақоми иҷроияи кооператив (раиси кооператив) ва ё дигар шахс пешниҳод намоянд, ки дар асоси боваринома аз номи муассисони кооператив амал мекунад.

Ҳуҷҷатҳои зарурӣ барои бақайдгирии давлатӣ:

Барои бақайдгирии давлатии кооператив ҳуҷҷатҳои мазкур пешниҳод карда мешаванд:

1) Ариза барои бақайдгирии давлатӣ. Шакли ариза дар мақомоти бақайдгирий тасдиқ карда шудааст. Дар он маълумотҳои мазкур оид ба кооперативи ташкилшаванда нишон дода мешаванд:

- ☒ Шакли ташкилӣ-ҳуқуқии кооператив (кооперативи истеҳсолӣ ва ё истеъмолӣ);
- ☒ Номи пурраи расмии (дар ҳолати мавҷудияти номи кӯтоҳ) кооператив ба забони давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- ☒ Ҷои ҷойгиршавии (адреси) кооператив;
- ☒ Маълумот оид ба муассисони кооператив ва роҳбари кооператив;
- ☒ Навъи асосӣ (намудҳои асосии) фаъолият, ки онро (онҳоро) махсус кооператив анҷом медиҳад, барои мақсадҳои азхудкуни рамзҳои оморӣ;
- ☒ Санаси додани ариза ва имзои аризадиҳанда.

2) пайнавишти маҷлиси муассисон оид ба ташкили кооператив.

3) нусхай ҳуҷҷате, ки шахсияти роҳбари мақоми иҷроияи кооперативро тасдиқ менамоянд (Раиси раёсат) дар ҳолате, ки агар ҳуҷҷатҳоро роҳбари мақоми иҷроия медиҳад ва ё нусхай ҳуҷҷате, ки шахсиятро тасдиқ менамоянд ва боваринома ба номи шахсияти салоҳиятнок дар ҳолатест, ки агар ҳуҷҷат барои бақайдгирии давлатии кооператив аз тарафи шахси салоҳиятдор ташкил карда мешаванд.

4) ҳуҷҷате, ки шахсияти ҳар як муассиси кооператив (шахси воқеири) тасдиқ менамояд;

5) барга оид ба пардоҳти бочи давлатӣ.

Ба мақсадҳои бақайдгирии давлатӣ оинномаи кооператив **пешниҳод карда намешавад**.

Ба ғайр аз ин, мувофиқи ин Қонун бо мақсади бақайдгирии давлатии ҳуҷҷати ташкилкунандаи сармояи оинномавӣ талаб карда намешаванд. Ҳуҷҷате, ки тасдиқунандаи сармояи оинномавӣ ба мақомоте, ки бақайдгирии давлатиро анҷом медиҳанд, дар давоми як сол аз рӯзи бақайдгирии давлатии шахси ҳуқуқӣ пешниҳод мешавад.

БОЯД ДАР ХОТИР ДОШТ

Ҳуҷҷате, ки бақайдгирии давлатиро тасдиқ мекард, барои кушодани суратҳисобҳо дар муассисаҳои бонкӣ, инчунин тайёр кардани мӯҳр ва ҷорқунҷамӯҳрои шахсони ҳуқуқӣ асос мешавад. Ин чунин маънӣ дорад, ки санадҳои дигари иловагиро ҳангоми кушодани суратҳисобҳо ва таҳиясозии мӯҳр **талаб карда намешавад**.

Бақайдгирии давлатии кооператив дар муддати панҷ рӯзи корӣ аз замони пешниҳоди ҳамаи ҳуҷҷатҳо анҷом дода мешавад.

Барои бақайдгирии давлатии ташкилоти тиҷоратии ташкилшуда, аз ҷумла Кооперативи истеҳсолӣ, мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бочи давлатӣ» бочи давлатӣ ба андозаи 25 нишондиҳанда барои ҳисоббаробаркуниҳо пардоҳта мешавад. Нишондиҳанда барои суратҳисоб ҳар сол дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи бюджет барои соли ҷорӣ муқаррар карда мешавад. Ҳамин тавр, мувофиқи Қонуни ҶТ «Дар бораи бюджети давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои соли 2010 нишондиҳандаи ҳисоббаробаркуниӣ ба андо-

зai 35 сомонӣ муқаррар карда шудааст. Андозai бочи давлатӣ барои бақайдигирии давлатии Кооперативи истеҳсолӣ барои соли 2010 ташкил мекунад: $25 \times 35 = 875$ сомонӣ.

Барои бақайдигирии давлатии ташкилоти ғайритичоратӣ, аз ҷумла кооперативи истеъмолӣ, бочи давлатӣ ба андозai 7 нишондиҳанда барои ҳисоббаробаркунӣ мебошад ($7 \times 35 = 245$ сомонӣ барои соли 2010).

в) Андозбандии кооперативҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Кооперативҳо мувофиқи Кодекси андози Ҷумҳурии Тоҷикистон андозбандӣ мешаванд. Маъмулан, кооперативҳо ҳамчун андозсупорандагони бо низоми соддашудаи андозсупоранда андоз месупоранд, зоро даромади аксари кооперативҳои навташкилшуда паст мебошад. Дар роҳномои мазкур асосан тартиби андозсупории кооператив бо низоми соддашуда баррасӣ мегардад.

Андозсупорони андоз бо низоми соддашуда, кооперативҳое мебошанд, ки даромади умумиашон барои давраи гузаштаи на бештар аз 12 моҳи пурраи паиҳамояндаи тақвимӣ (бе андоз аз арзиши иловагӣ ва андоз аз фурӯши чакана) на бештар аз 800 000 сомонӣ бошад. Дар ҳоли маблағи бештар аз ин андоз мувофиқи низоми умумии андозсупорӣ пардохта мешавад.

Кооперативҳое, ки бо низоми соддашудаи андозсупорӣ фаъолият менамоянд, аз пардохти навъи мазкури андоз озод карда мешаванд:

- ☒ андоз барои арзиши иловагӣ (18% аз даромади умумӣ),
- ☒ андоз барои даромади шахсони ҳуқуқӣ (15 % аз фоида),
- ☒ андози минималӣ барои даромад (1 фоиз аз объекти андозбандӣ),
- ☒ андоз аз истифодабарандагони роҳҳои мошингард (2 фоиз аз базаи андоз).

Объекти андозбандӣ даромади умумие мебошад, ки он дар давраи ҳисботии андоз (квартал) гирифта шудааст. Даромади умумӣ дар асоси ҳазинавӣ ҳисоб карда мешавад (оид ба воридшавии амалии воситаҳои пулӣ ва ҳазина ва (ва ё) суратҳисоби бонкӣ).

Меъёри андози умумӣ бо низоми соддашуда 4% аз даромади умумии то андозai 200 000 сомони ва 5% аз даромади умумии бештар аз 200 000 сомониро ташкил мекунад.

Давраи (ҳисботии) андоз барои андозсупорандагон ҳангоми татбиқи низоми соддашуда квартал мебошад. Дар муддати то рӯзи 15 –уми моҳе, ки баъди давраи гузаштаи ҳисботии андоз фаро мерасад (15 январ, 15 апрел, 15 июл ва 15 октябр), андозсупор бояд ба мақомоти андоз оид ба маблағи андоз декларатсияро барои пардохт пешниҳод карда андозро супорад.

Ба ғайр аз ин кооперативҳои истеҳсолӣ, ки бо низоми соддашудаи андозбандӣ кор мекунанд, навъҳои мазкури андозро месупоранд:

1. андози иҷтимоӣ;
2. андози замин (агар кооператив истифодабарандай замин бошад);
3. андоз барои амволи ғайриманқул (агар кооператив соҳиби амволи ғайриманқул бошад).

Андози иҷтимоӣ

Меъёри андози иҷтимоӣ ба андозаи 25% барои суғуртакунандагон (корфармо) ва 1% барои шахсони суғурташаванда (кормандон) мебошад.

Андози иҷтимоӣ ба буҷет якҷоя бо пардоҳти музди меҳнат ва ё дигар шакли пардоҳти меҳнат ба буҷет пардоҳта мешавад.

Андози замин

Пардозандагони андози замин кооперативҳое мебошанд, ки ба онҳо қитъаи замин ба-рои истифодабарии бемӯҳлат ва ё мӯҳлатнок супорида шудааст.

Объекти андозбандӣ масоҳати қитъаи замин мебошад.

Ҳаҷми андоз новобаста аз натиҷаҳои фаъолияти хоҷагидорӣ буда ба шакли пардоҳтҳои устувор барои воҳиди масоҳати замин бо ҳисоббаробаркунӣ нисбати як сол бо индексгузорӣ вобаста ба сатҳи таваррум ҳисоб карда мешавад.

Меъёри андози замин барои замини шаҳрҳо ва шаҳракҳо ба тариқи мазкур мебошанд:

- ❖ ш. Душанбе—576 сомонӣ аз ҳар гектар,
- ❖ ш. Хуҷанд, ш. Қурғонтеппа, ш. Кулоб—432 сомонӣ аз ҳар гектар,
- ❖ Шаҳру шаҳракҳои тобеъи ҷумҳурий, вилоятӣ ва ш. Ҳоруғ—288 сомонӣ аз ҳар гектар,
- ❖ Дигар шаҳру шаҳракҳо—207 сомонӣ аз ҳар гектар.

Меъёри андози замини берун аз шаҳрҳо ва шаҳракҳо:

Меъёри миёнаи андоз аз як гектар замин нисбати минтақаҳои кадастрий ва навъи қишилгорӣ, ба истиснои заминҳое, ки бо андози ягона барои истеҳсолуниандағони маҳсулоти қишоварзӣ андозбандӣ мешаванд, бо андозаҳои мазкур пешбинӣ шудаанд (бо сомонӣ):

Навъи замин (киштзор)	Заминҳои корам ва растаниҳои бисёрсола: обӣ/лалмӣ	Чарогоҳ -ҳо	Коҳда -равҳо	Роҳҳо, кӯчаҳо, биноҳои ҷамъиятий, ҷангалҳо, майдонҳо, наҳру ҷуйҳо, ва коллекторҳо	Дигар заминҳое, ки дар истеҳсолоти маҳсулоти қишоварзи истифода намешаванд
Суғд, аз ҷумла манотики қӯҳӣ	69,13/12,68	2,3 4,6	4,60 6,92	8,05 6,92	1,16 0,92
Ҳисор, аз ҷумла манотики қӯҳӣ	73,73/29,96	4,6 4,6	5,76 5,76	6,92 5,76	1,16 0,92
Рашт	59,91/43,78	4,6	6,92	6,92	0,92
Кӯлоб, аз ҷумла манотики қӯҳӣ	76,04/35,72	3,45 4,6	5,76 6,92	6,92 5,76	1,16 0,92
Ваҳш, аз ҷумла манотики қӯҳӣ	107,15/25,50	2,3 4,6	4,6 4,6	8,05 5,75	1,16 0,92
ВМҚБ (без минтақаи Мурғоб)	20,74/9,22	2,3	3,46	3,46	0,92

Давраи андозбанӣ (ҳисботӣ) нисбат ба андози замин соли тақвимӣ шуморида мешавад. Кооперативҳо мустақилона ҳисобкунни маблағи андозро барои соли тақвимӣ анҷом дода, ҳисоббаробаркуни мазкурро ба мақомоти маҳаллӣ дар маҳалли ҷойгиршавии қитъаи замин на дертар аз 1 марта соли ҷорӣ ҳисоб карда андозро месупоранд: 1) нисбати заминҳои шаҳру шаҳракҳо—на дертар аз 15 феврал, 15 май, 15 август ва 15 ноябр соли ҷорӣ бо натиҷаи афзоянда аз аввали сол ба андозаи мутаносибан на камтар аз 25%, 50%, 75%, 100% маблағи солона; 2) нисбати заминҳои берун аз шаҳру шаҳракҳо—на дертар аз 15 феврал, 15 май, 15 август ва 15 ноябр соли ҷорӣ бо натиҷаи афзоянда аз аввали сол ба андозаи мутаносибан на камтар аз 15%, 35%, 60%, 100% маблағи солона.

Андоз барои амволи ғайриманқул

Пардозандагони андоз барои амволи ғайриманқул кооперативҳое мебошанд, ки соҳибони амволи ғайриманқуланд ва ё кооперативҳое, ки аз ин амвол, ки объекти андозбанӣ мебошанд, истифода менамоянд.

Базаи андоз масоҳати ҳамаи қабатҳои амволи ғайриманқул мебошад (ба истиснои иншоот; барои иншоот база масоҳати воқеан бандшуда ва ё қитъаи замини он мебошад), ки бинобар коэффициентҳо тасҳех шудааст.

Меъёри андоз барои амволи ғайриманқул ба андозаи зарбшаванда нисбати меъёри андози замин дар ҳудудҳои мазкур муқаррар карда мешавад:

1. биноҳои истиқоматӣ— ба андозаи аз 10-баробар то 20-баробар,
2. амволи ғайриманқуле, ки барои фаъолияти тиҷоратӣ, ташкили нуқтаҳои хӯроки умумӣ ва хизматрасонии майшӣ истифода мешавад— ба андозаи аз 20-баробар то 50-баробар;
3. амволи ғайриманқуле, ки ба мақсадҳои дигар истифода мешавад— ба андозаи аз 15-то 40-баробар.

Меъёри андоз нисбати ҷойгиршавӣ, истифодабарӣ, навъи маводи бинокорӣ, ки дар соҳтмони амволи ғайриманқул истифода шудааст, дараҷаи фарсадашавӣ ва дигар далелҳое, ки ба арзишмандии амволи ғайриманқул таъсир мерасонанд, ҳисоб карда мешавад.

Давраи андозбанӣ (ҳисботӣ) нисбат ба андоз ба амволи ғайриманқул соли тақвимӣ ба ҳисоб меравад. Кооперативҳо мустақилона ҳисоббаробаркуни маблағи андозро барои соли тақвимӣ анҷом дода, ҳисоббаробаркуни мазкурро ба мақомоти андоз то 1 феврали соли ҷорӣ пешниҳод ва на дертар аз 15 феврал, 15 май, 15 август ва 15 ноября соли ҷорӣ бо натиҷаи афзоянда аз аввали сол ба андозаи мутаносибан на камтар аз 25%, 50%, 75%, 100% маблағи солона пардоҳт менамоянд.

13. МИСОЛҲОИ МУСБАТИ ФАҶОЛИЯТИ ИТТИХОДИЯҲОИ ФЕРМЕРӢ ДАР ТОЧИКИСТОН

Новобаста аз он, ки кооператсияни кишоварзи барои мустаҳкам кардани неруи иқтисодӣ, рақобатпазирӣ ва мақоми иҷтимоии истеҳсолкунандагони кишоварзӣ, беҳтар кардани шароити кишоварзӣ ва ташкили ҳавасмандӣ нисбат ба рушди маҳсулоти молӣ аҳамияти зиёд доранд, инкишофи он дар Тоҷикистон ҳоло дар зинаҳои ибтидой қарор дорад. Кооперативҳои кишоварзӣ асосан дар минтаҳаҳои бузурги кишоварзӣ хеле зиёд мебошанд.

Дар истеҳсолоти кишоварзии ҶТ Кооператсия асосан дар шакли кооперативҳои истеҳсолӣ фаҷолият менамоянд. Бо қабули Қонуни ҶТ «Дар бораи кооперативҳои истеҳсолӣ» базаи ҳукуқии шаклгирӣ ва амали кооперативҳои истеҳсолӣ таҳия гардид. Кооперативҳои истеҳсолӣ, маъмулан, якчанд вазифаро мувофиқӣ самти фаҷолияташон иҷро менамоянд. Дар навбати аввал ба фаҷолияти нигоҳдорӣ, коркард ва фурӯши маҳсулоти истеҳсолшуда машғул мебошанд.

Кооперативҳои истеъмолӣ бо фаҷолияти таъминотӣ-фурӯшӣ сарукор доранд. Дар баробари кооперативҳои кишоварзӣ вазифаи хизматрасонии ҳочагиҳои дехқонӣ (фермериро) низоми матлуботии аз замони шӯравӣ боқимонда бо роҳбарии *Тоҷикматлубот* анҷом медиҳад.

Новобаста аз мавҷудияти шумораи зиёди кооперативҳои ба қайдгирифташуда дар ҶТ, таҷрибаи кори кооперативҳои амалкунанда оид ба рушди бобарори ҳаракати кооперативӣ дар ҷумҳурӣ далолат менамояд.

Мисоли рушди бобарори Кооператсия дар ҶТ **Кооперативи истеҳсолии «Дурахшон» мебошад**, ки дар ноҳияи **Конибодом** аз тарафи панҷ ҳочагии дехқонии дар ҳудуди як маҳалли аҳолинишин ҷойгир шудааст, ташкил гардидааст.

Кооператив 23 марта соли 2007 ташкил гардида навъи асосии фаҷолияти он – таъмини аъзоёни кооператив бо маводи сӯзишворӣ мебошад. Ба ғайр аз ин кооператив бо таъмири техникаи кишоварзии аъзоён кооператив низ машғул мебошад.

Кооператив аз панҷ нафар иборат буда (як нафарӣ аз ҳар як ҳочагии дехқонӣ) дар ҳайати раис, муҳосиб ва се нафар таъминотҷӣ фаҷолият мекунад. Кооператив аъзоёнашро бо маводи сӯзишворӣ таъмин менамояд, ки ин ҷандин маротиба ҳарочоти аъзоёни кооперативро нисбати ҳаридории маводи сӯзишворӣ кам кардааст. Кооператив ҳачми зарурии маводро бо нарҳҳои яклухт бевосита аз воридкунандагони калон меҳаранд. Ҳоло кооператив барои расонидани маводи сӯзишворӣ аз Федератсияи Россия шартнома дорад. Қисми асосии маводи сӯзишворӣ аз минтақаи Тюмен бо роҳҳои таъиншудаи воридот расонида мешавад. Яке аз воридкунандагон доимо дар ш. Тюмен буда воридотро таъмин менамояд. Ин ҳолат имконият медиҳад, ки ҷандин маротиба ҳарочоти аъзоёни кооператив барои ҳаридории маводи сӯҳт

ва дигар намуди сӯзишворӣ кам шуда, дар навбати худ харочоти истеҳсоли маҳсулоти кишоварзиро ихтисор намоянд.

Аз замони ташкили кооператив ягonto аз хочагиҳо дар маводи сӯзишворӣ камбудӣ надоранд. Кооператив на танҳо аъзоёни худро таъмин менамоянд, балки боқимондаҳои ГСМ-ро ба дигар хочагиҳои ноҳия фурӯхта, бо ин роҳ фоидай кооперативро, ки барои васеъ кардани фаъолияти кооператив ва ҳалли масъалаҳои иҷтимоӣ сарф мешаванд, зиёд менамояд.

Боз яке аз мисолҳои дигари фаъолияти ин кооператив истифодаи якҷояи техникаи кишоварзӣ аз тарафи аъзоёни кооператив мебошад. Аъзоёни кооператив якҷоя техникаи панҷ хочагиро, ки иборат аз се трактори тасмачарҳ ва шаш трактори ҷарҳадор, шаш адад автомашина ва нӯҳ тележкаи трактор мебошад, истифода менамоянд.

Тармими техникаи кишоварзии хочагиҳо то вақтҳои охир аз тарафи бригадаи тармимгарон, ки бо онҳо кооператив шартномаҳои алоҳида бастааст, анҷом дода мешавад, ки ба ин тарик хеле харочоти хочагиҳоро барои тармим кам кардааст. Аз моҳи май соли 2009 бригадаи тармимгарон дар бости кооператив ҳамроҳ карда шуда хизматрасониҳои пулакиро инчунин ба дигар хочагиҳои дехқонӣ барои тармим ва тармими беҳдоштии техникаи кишварзӣ анҷом медиҳанд.

Аз рӯи натиҷаҳои кор барои соли 2008 кооператив фоидаро ба андозае, ки он аз фонди саҳмиявии кооператив чандин маротиба зиёд аст, ба даст овардааст.Faъолияти бобарори кооператив ба он имконият медиҳад, то аъзоёни нав ҷалб карда шаванд. Дар маҷлиси навбатии умумии кооператив баррасии аризai се хочагии дехқонӣ («Тендиқ», «Мадина» ва «Мирсаид- саркор») дар бораи ба узвияти кооперативи мазкур қабул кардан ворид гардид. Ҳоло кооператив васеъ кардани бозори фурӯши маҳсулоти кишоварзиро ба аъзоёни кооператив баррасӣ менамояд.

Боз як мисоли бобарори ҷамъияти ғайрирасмии **фермерӣ иттиҳодияи бо иштироки ТФЧ «Ғамхорӣ» ташкилшуда мебошад**, ки он фаъолияти худро дар тамоми минтақаи вилояти Ҳатлон паҳн кардааст, мебошад. ТФЧ «Ғамхорӣ» 16 гурӯҳи ғайрирасмии фермерӣ ташкил кардааст. Яке аз чунин гурӯҳҳо гурӯҳи **фермерон «Олимхон» мебошад**, ки дар ҷамоати **Сарвати Истиклоли ноҳияи Ҷоҳтар дар соли 2009** ташкил шудааст, мебошад. Гурӯҳи мазкур 15 фермерро муттаҳид

менамояд. Мақсади асосии гурӯҳ иборат аз пайдо кардани дастрасӣ ба маълумот оид ба технологияи парвариши лимон, методҳои мубориза бо бемориҳо ва ҳашароти зараррасони он мебошад. Ба ғайр аз ин аз тарикӣ муттаҳидшавӣ фермерон бо муассисаҳои хизматрасон, ба монанди ташкилоти хизматрасони «Сельхозхимия» дар соҳаи мубориза бо бемориҳо ва ҳашароти зараррасон алоқаҳо барқарор кардаанд. Инчунин бо воридкунандагони пардаи полиэтилии олисифат ва кафолатнок роబита барқарор кардаанд. Дар натиҷаи фаъолияти якҷоя аъзоёни гурӯҳ бамаротиб наҳи аслии маҳсулотро паст ва ҳосилнокиро баланд кардаанд.

ХУЛОСА

Ҳолати рушди иттиҳодияҳои фермериро дар ҷумҳурӣ умуман таҳлилу баррасӣ карда метавон хулоса намуд, ки рушду инкишофи онҳо ҳоло дар зинаи аввал қарор дорад.

Ба омилҳое, ки рушду инкишофи кооперативи дехот монеа эҷод мекунанд, мансубанд:

- ❖ имконоти пасти соҳибкории аҳолии дехот,
- ❖ сатҳи нокофии дониши аҳолии деха оид ба иттиҳодияҳо,
- ❖ камбуди малакаи идоракуни хоҷагидорӣ,
- ❖ ноомодагии равонӣ нисбати барқарор кардани кооператсия ва ҳамкориҳо,
- ❖ набудани кадрҳои ихтисосманд, ки дар рушди кооперативҳои кишоварзӣ мусоидат карда, дар кооператив кор карда тавонанд ва набудани низоми ягонаи тайёр кардани онҳо,
- ❖ набудани адабиёти методӣ ва маълумоти мавриди зарурат.

Яке аз сарчашмаҳои асосии рушди бобарори иттиҳодияҳои фермерӣ, хусусан кооперативҳои кишоварзӣ ҷораҳо оид ба таъмини дастрасии онҳо ба бозори хизматрасониҳои машваратӣ ва иттилоот мебошад.

Дар чунин шароит талабот ба хизматрасонии мушовирон хеле назаррас ва зиёд ба назар мерасад. Талабот ба агентиҳои машваратӣ ва ё мушовирони мустақили маҳаллӣ зиёд буда, онҳо метавонанд дар рушди сектори кишоварзӣ нақши назаррас ва муассир дошта бошанд. Мушовирон лозим аст, ки заҳнати зиёдро сарф намоянд, то кооператсия дар дехот ба рушди соҳаи кишоварзӣ мусоидат намояд, соҳаи аграрӣ, иқтисодиёт инкишофт намуда сатҳи камбизоатии аҳолии дехот паст карда шавад. Барои он, ки кори мазкурро мушовирон анҷом диханд, онҳо бояд раванди мазкурро мулоҳиза карда тамоми нозукиҳои корҳои ташкилии иттиҳодияҳои фермерӣ ва татбиқи фаъолияти ояндаи онҳоро бояд омӯзад.

Рушди ҳаракати кооперативӣ метавонад ба рушди талабот дар хадамоти машваратӣ мусоидат кунад. Нақши мушовирон дар ташкили иттиҳодияни алоқаҳо бо сохторҳои гуногун, баланд бардоштани малакаҳои идоракунӣ, банақшагириӣ, рушди роҳбарӣ, омӯзиши аъзоёни кооператив хеле муҳим ва ҳалкунанда мебошанд.

Хизматрасонии машваратии пулакӣ метавонад умуман ба устувории дарозмуддати хадамоти машваратӣ таъсири мусбат расонад.

Задания 1

Протоколи (пайнавишти)

мачлиси умумии ташкилии Муассисиони кооперативи истеҳсолӣ

« »

ш. Душанбе

« » СОЛ.

Муассисони мазкури кооператив иштирок доштанд:

(ФИО)

Digitized by srujanika@gmail.com

(ФИО)

[View Details](#) | [Edit](#) | [Delete](#)

(ФИО)

маи мацпис:

Рўзномаи маҷлис:

1. Таъсиси кооперативи истеҳсолии «_____».
 2. Қабул ба узвияти кооператив.
 3. Тасдиқи Оинномаи кооперативи истеҳсолии «_____».
 4. Интихоботи раиси кооперативи истеҳсолии «_____».

1. Аз рӯи масъалаи якуми рӯзнома баромад карда _____ пешниҳод намуд, ки кооперативи истехсолии «_____» ташкил карда шавад.

Аз рүй масъалаи якум хама якдилона овоз дода карори мазкур қабул карда шуд:

Кооперативи кишоварзии истехсолии «
» ташкил карда шавад.

2. Аз рӯи масъалаи дуюм баромад карда _____ гуфт, ки ба гурӯҳи ташаббускор оид ба қабул ба узвияти кооператив аз _____ нафар ариза расидааст. Ҳамаи онҳо дар маҷлис иштирок доранд. Ҳамаашон ҳаққи узвияти саҳмиявии ҳатмиро пардохта, ҳама ҳамдигарро хуб мешиносанд ва ба ҳамдигар боварӣ доранд. Пешниҳод кард, ки ҳамаи онҳо ба узвияти кооператив қабул карда шаванд.

Овоз доданд: «тарафдор» - нафар, «зид» - нест, «бетараф» - нест.

Қарор карданда: ба узвияти кооперативи истеҳсолии «_____» қабул карда шаванд:

(ФИО)

Digitized by srujanika@gmail.com

(142)

(ФИО)

барамад кард. Ү қайд кард,

3. Аз рўй масъалаи сеюм _____ баромад кард. Ўқайд кард, ки ба ҳамаи муасисон лоиҳаи оиннома тақсим карда шудааст. Аз баъзе нафарон тақлифу пешниҳодот ворид гардид, ки ба назар гирифта шудааст. Ўтаклиф кард, ки Оинномаи кооперативи истеҳсолии «_____» тасдиқ карда шавад.

Овоздихъ: «тарафдор» нафар, «зид» - нест, «бетараф» - нест.

Қарор карданد: таҳрири пешниҳодшудаи Оинномаи кооперативи истеҳсолии «_____» қабул карда шавад.

4. Дар масъалаи чорум _____ бо таклифи ба ҳайси Раиси кооперативи истеҳсолӣ «_____» интихоб кардани _____ (ФИО) баромад кард.

Дигар пешниҳодҳо ворид нашуданд.

Овоздиҳӣ: «тарафдор» - _____ нафар, «зид» - нест, «бетараф» - нест.

Қарор карданд: ба ҳайси Раиси кооперативи истеҳсолии «_____» _____ ФИО интихоб карда шавад.

ИМЗО:

Раиси маҷlis _____ / _____

Котиби маҷlis _____ / _____

Замимаи 2

ОИННОМАИ КООПЕРАТИВИ ИСТЕҲСОЛӢ

«Тасдиқ мекунам»
Бо қарори Мачлиси
умумии муассисон
Пайнавишти №1
аз «__» соли 200__

ОИННОМАИ
Кооперативи истеҳсолӣ
«_____»

ш Душанбе
«__» с.

1. МУҶАРРАТОИ УМУМИ

1.1. Кооперативи истеҳсолии «_____», ки мунбаъд "Кооператив" номида мешавад, иттиходияти ихтиёрии шаҳрвандон дар асоси узвият барои фаъолияти якҷояи истеҳсолӣ ва дигар фаъолияти хоҷагидории дар асоси иштироки шахсии меҳнатии аъзоёни кооператив ва ҳаққи узвияти амволии аъзоёни кооператив ташкил шудааст, мебошад.

1.2. ОИННОМАИ мазкури кооператив мувофиқи қонунгузории амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиб дода шуда, аз тарафи аъзоёни мачлиси умумии аъзоёни Кооператив мувофиқи Пайнавишти №1 аз «__» соли 200__ тасдиқ карда шудааст.

Аъзоёни Кооператив:

(ФИО)

(ФИО)

(ФИО)

(ФИО)

1.3. Номи расмии Кооператив:

Ба забони тоҷикӣ: Кооперативи истеҳсолии «_____».

Ба забони русӣ: Кооперативи истеҳсолии «_____».

1.4. Нишонии ҳуқуқӣ: Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе, кӯчаи _____

1.5. Мӯҳлати фаъолияти Кооператив маҳдуд нест.

2. МАҚСАД ВА НАМУДИ ФАҶОЛИЯТИ КООПЕРАТИВ

2.1. Кооператив ташкилоти тиҷоратӣ мебошад, ки мақсади асосии он гирифтани фоида мебошад.

2.2. Мувофиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон қобилияти ҳуқуқӣ дошта, намудҳои гу ногуни фаъолиятро, ки бо қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ нагардидааст, анҷом медиҳад.

2.3. Кооператив намудҳои мазкури фаъолиятро анҷом медиҳад:

ва дигар намуди фаъолият, ки бо Қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ нагардидааст.

2.4. Ҳуқуқи Кооператив барои татбиқи фаъолият, ки барои донистани онҳо гирифтани лисензия зарур аст, аз замоне гирифтани лисензияи мазкур ва ё аз замони санае, ки дар лисензияи мазкур нишон дода шудааст, оғоз гардида бо ба охир расидани мӯҳлати амали лисензияи мазкур қудрати ҳуқукиашро аз даст медиҳад, агар дигар шарт бо қонунгузорӣ ва ё дигар санади меъёри муайян нашуда бошад.

3. МАҚОМИ ҲУҚУҚИИ КООПЕРАТИВ

3.1. Кооператив мувофиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон шахси ҳуқуқӣ мебошад. Мақоми ҳуқуқии Кооперативро қонунгузории амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ОИННОМАИ мазкур муқаррар менамояд.

3.2. Кооператив дорои амволи худ мебошад. Кооператив бо ӯҳдадориҳо ва амволи худ, аз ҷумла воситаҳои асосиаш ҷавобгар мебошад. Аъзоёни Кооператив аз рӯи ӯҳдадориҳои Кооператив ҷавобгарии муштарак доранд. Кооператив аз рӯи ӯҳдадориҳои аъзоёнаш ҷавобгар намебошад.

3.3. Барои татбиқи фаъолияти ҳочагидорӣ Кооператив ҳуқуқ дорад:

- мустақилона фаъолияти ҳочагидорӣ, молиявӣ, тиҷоратии худро ба нақша гирад;
- мустақилона бинобар талаботи қонунгузорӣ барои маҳсулоти истеҳсолкарда, амволи ҳусусӣ ва хизматрасониаш мувофиқи талаботи қонунгузорӣ нарҳ гузорад;
- воситаҳои шахсии худро ба фаъолияти корхонаҳои ватанӣ ва ҳориҷӣ ва ташкилот маблагузорӣ намояд;
- барои татбиқи корҳои гуногун мутахассисони ватанӣ ва ҳориҷиро ҷалб намояд;
- мустақилона низом, шакл ва андоҳти пардоҳти музди меҳнати аъзоён ва кормандонашро анҷом диҳад;
- тамоми намуди муомилот ва дигар амалиёти ҳуқуқии аз тарафи қонунгузорӣ манъ набударо анҷом диҳад.

3.4. Кооператив аз номи худ чун молики ҳуқуқҳои ғайримолӣ ва амволӣ ӯҳдадорӣ дошта, дар судҳо ҳамчун даъвогар ва ҷавобгар баромад карда метавонад.

3.5. Кооператив бо тартиби муқарраршуда ҳуқуқ дорад, ки дар ташкилоти қарзии дохили ҷумҳурӣ ва берун аз он суратҳисоб дошта бошад.

3.6. Кооператив дорои мӯҳри мудаввар бо номи расмии Кооператив, бланк ва нишон мебошад.

3.7. Кооператив метавонад ба таркиби иттиҳодияҳо, асосиатсияҳо дохил шуда аз онҳо барояд.

3.8. Кооператив дар ҳолатҳои зарурӣ ҳуқуқ дорад, ки мувофиқи қонунгузории ҷории Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин қонунгузории ҳориҷӣ филиалҳо ва намояндагиҳояшро дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ва берун аз он кушояд.

4. ФОНДИ САҲМИЯВИИ КООПЕРАТИВ

4.1. Фонди саҳмиявии кооператив дар лаҳзаи таъсисшавиаш ба андозаи _____ (_____) сомонӣ ташаккул дода шуда, ба саҳмияҳое тақсимбандӣ карда шудааст, ки ба онҳо таври мазкур гурӯҳбандӣ карда мешаванд:

1. _____ маблағи _____
(_____) сомониро ворид менамояд, ки ин ба ___% фонди саҳмия даҳл дорад;

2. _____ маблағи _____
(_____) сомониро ворид менамояд, ки ин ба ___% фонди саҳмия даҳл дорад;

3. _____ маблағи _____
(_____) сомониро ворид менамояд, ки ин ба ___% фонди саҳмия даҳл дорад;

4. _____ маблағи _____
(_____) сомониро ворид менамояд, ки ин ба ___% фонди саҳмия даҳл дорад;

4.3. Иштирокӣ, ки пурра саҳмияро дар мӯҳлати бо ОИННОМАИ мазкур, қонунгузории амалқунанда ва ё қарор маҷлиси умумии иштирокчиён муқарраршуда напардохтааст, метавонад аз ҳисоби Кооператив бо қарори яқдилонаи иштирокчиёни Кооператив, ки ба лаҳзаи қабули қарор ӯҳдадориҳояшро нисбати пардохтани ҳаққиузвияти саҳмиявашон ичро намудаанд, бароварда шавад.

4.5. Иштирокчиёне, ки аз таркиби Кооператив мувофиқи асосҳои дар банди 4.3 пешбинишудаи ОИННОМАИ мазкур баромадаанд, амвол ва воситаҳои пулии онҳо, ки ба сифати пардохти қисмии ҳаққи узвияти саҳмиявии худ ворид кардаанд, на дертар аз 6 (шаш) моҳи баъди қабули қарор оиди аз ҳайати Кооператив бароварда шудани иштирокӣ баргардонида мешаванд. Масъалай баргардонии амвол ва воситаҳои пулий, ки онро иштирокӣ бо дигар асос ворид кардааст, мувофиқи шартномаҳое, ки байни иштирокӣ ва кооператив бинобар интиқоли амвол ва воситаҳои мазкур пешбинӣ шудааст, ҳаллу фасл мегардад.

4.6. Ҳар як иштирокӣ ҳангоми қабули қарор дар маҷлиси умумӣ дорои як овоз мебошад.

5. Ҳуқук ва ӯҳдадориҳои аъзоёни кооператив

5.1. Аъзоёни Кооператив шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ба синни 16-сола расида имконияти бо меҳнати худ дар иҷрои мақсад ва вазифаҳои Кооператив иштирок карданро доранд, мебошанд.

5.2. Шахсоне, ки узви Кооператив шудааст, саҳмияни худро ба амволи колективӣ ворид менамояд.

5.3. Аъзоёни Кооператив ҳуқук доранд:

- дар фаъолияти истеҳсолӣ ва ғайраи хочагидории Кооператив иштирок намояд;
- бо ҳуқуқи як овоз дар қабули қарорҳои маҷлиси умумии Кооператив иштирок намояд;
- дар идоракунии корҳои Кооператив иштирок карда ба мақомоти идоракунӣ ва назорати Кооператив интиҳоб шавад ва онҳоро интиҳоб намояд;
- оид ба фаъолияти кооператив маълумоти пурра гирад;
- ҳиссаи фоидай кооперативро, ки мансуби тақсимкунӣ дар байни аъзоён мебошад, инчунин дигар пардохтҳоро гирад;

- аз имтиёз ва афзалиятҳои дар кооператив барои аъзоёнаш муқаррар шудаанд, истифода намояд;
 - бо хоҳиши худ аз кооператив баромада пардохтҳои бо ОИННОМАИ кооператив пешбинишударо гирад;
 - барои пардохти музди меҳнат, истироҳат, суғуртаи иҷтимоӣ ва таъминоти иҷтимоӣ хуқӯқ дорад;
 - ба суд ҷиҳати ҳимояи ҳуқӯқҳои худ муроҷиат намояд;
 - барои муҳокима масъалаҳои барои беҳтар кардани фаъолияти Кооператив равона гардидааст, бароварда камбудиҳои кори мақомоти он ва шахсони мансабдори Кооперативро ислоҳ намояд;
- ба суд бо масъалайи муқаррар кардани нодуруст қабул шудани қарори маҷлиси умумии аъзоёни Кооператив, Мудирият ва дигар мақомоти Кооператив, ки ҳуқӯқ ва манфиатҳои қонуниашонро маҳдуд менамоянд, муроҷиат намояд.

5.4. Аъзоёни Кооператив ўҳдадоранд:

- дар давоми сол баъди қабул ба Кооператив пурра ҳиссаи саҳмияи худро ворид намоянд.
- муқаррароти ОИННОМАИ Кооперативро риоя намояд;
- қарорҳои маҷлиси умумии аъзоёни Кооператив ва мақомоти Раёсати Кооперативро иҷро намояд;
- шахсан дар фаъолияти Кооператив иштирок намояд;
- ҷавобгарии субсидиариро аз рӯи ўҳдадориҳои кооператива ба андоза ва тартибҳои дар ОИННОМАИ Кооператив муқарраргардида ба ўҳда гирад;
- қоидai тартиботи дохилӣ, қоидai ҳифзи меҳнат ва техникаи бехатариро риоя намояд;
- нисбати амволи Кооператив беэътиноӣ накунад, бо амалҳои худ ба Кооператив ва дигар аъзоёни Кооператив зиён нарасонад;
- маълумоти сирри тиҷоратии Кооператив бударо ошкор накунад.

5.5. Аъзои кооператив ҳуқӯқ дорад бо хоҳиши худ аз Кооператив барояд. Дар ин ҳолат ба ў нархи саҳмияи ў пардохта шуда ва ё амволе, ки ба андозаи саҳмияш баробар аст, дода мешавад, инчунин қисме аз музди меҳнат, ки барои вақти кор карданаш пардохта мешавад. Додани саҳмия ва ё дигар амвол ба шахси аз Кооператив баромадаистода, танҳо баъди ба охир расидани соли молиявӣ ва тасдиқ кардани тавозуни муҳосибавӣ ба вуҷуд меояд.

5.6. Дар ҳолати баромадани аъзои Кооператив ў бояд аз азми худ Раёсати кооперативро ду моҳ пеш огоҳ намояд. Баъди ба охир расидани ду моҳ аъзои Кооператив, ҳуқӯқ дорад огоҳномаашро баргардонида гирад.

5.7. Узвият дар Кооператив баъди ба охир расидани ду моҳ аз замони расидани огоҳномаи хаттӣ аз аъзои Кооператив дар бораи аз Кооператив баромаданаш барҳам меҳӯрад. Раёсати Кооператив ўҳдадор мешавад, ки ба аъзои пештара аз рӯзи аз аъзогӣ баромаданаш дафтарҷаи меҳнатӣ дода, бо ў мувофиқи тартиби дар ОИННОМА муқарраршуда ҳисоббаробаркунӣ намояд.

5.8. Аъзои Кооператив метавонад аз он бо қарори Маҷлиси умумии аъзоёни Кооператив дар ҳолатҳои мазкур ҳориҷ карда шавад:

- агар аъзои Кооператив дар мӯҳлати муқарраршуда бо ОИННОМАИ мазкур саҳми пулро надодааст;
- муқаррар шудани ситонидани саҳми аъзои кооператив аз рӯи қарзҳои шахсиаш, ки бинобар кам будани амволи шахсии ў барои пӯшонидани қарзҳои мазкур;
- мунтазам иҷро накардан ва ё дуруст иҷро накардан ўҳдадориҳои дар ОИННОМАИ Кооператив муқарраргардида;
- бинобар узвият дар дигар кооперативҳо.

5.9. Қарори аз узвият хориҷ кардани узви Кооперативе метавонад бо қарори суд барҳам дода шавад.

5.10. Аъзои Кооператив ҳуқуқ дорад ба дигар аъзои Кооператив саҳм ва ё қисми онро диҳад. Додани саҳм ва ё қисме аз он ба шаҳрванде, ки узви Кооператив намебошад, танҳо дар асоси қарори Мачлиси умумии Кооператив ва розигии тамоми аъзоён ба вучуд меояд.

5.11. Аъзои Кооператив дорои ҳуқуқи имктиёзнони харидани саҳми дигар кас ва ё қисме аз он мебошад.

5.12. Додани саҳм ва ё қисме аз он бо тартиби муқарраркардани Мачлиси умумии аъзоёни Кооператив анҷом дода мешавад.

5.13. Дар ҳолати марги аъзои Кооператив ворисони ў метавонанд бо розигии ҳамаи аъзоёни кооператив ба узвияти он дохил шаванд. Дар ҳолате, ки агар ворисони узви фавтидаи Кооператив ба узвият қабул нашванд, ба онҳо нархи саҳми узви фавтидаи кооператив пардохта мешавад.

5.14. Муқаррар кардани ситонидани саҳми узви Кооператив танҳо дар ҳолате имконпазир мегардад, ки агар барои қонеъ кардани талаботи қарздеҳон амволи шахсии ў кифоя набошад.

5.15. Баҳсҳои байни аъзоёни Кооператив, байни аъзоён ва Кооператив бо роҳи гуфтушунид ҳал карда мешаванд. Агар баҳсҳои мазкур бо роҳи гуфтушунид ҳал нашаванд, ҳар як тарафи баҳс онҳоро метавонад ба тартиби судӣ онро ҳал намояд.

6. АМВОЛИ КООПЕРАТИВ. ФОНДИ АМОНАТИ ПУЛӢ

6.1. Кооператив ҳуқуқ дорад, ки дар соҳибияташ ҳамагуна амвол ба истиснои амволе, ки бо қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун давлатӣ муқаррар гардидааст, дошта метавонад.

6.2. Амволи Кооператив аз ҳисоби ҳаққиузвияти саҳмиявии аъзоёни Кооператив, даромад аз фаъолияти он, қарзҳо, мол ва амвол, ки онро ба сифати эҳдои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ пешниҳод мегардад, инчунин аз ҳисоби дигар сарчашмаҳое, ки қонунгузории ҷории Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ накардааст, ташаккул меёбад.

6.3. Амволе, ки дар моликияти Кооператив қарор дорад, ба андозаи ҳаққи узвияти саҳмиявии аъзоёнаш тақсим мешавад. Ҳаққи узвияти саҳмиявӣ ҳиссаи аъзои кооператив буда, бо фоиз ифода мегардад.

6.4. Ба ҳайси ҳаққи узвияти саҳмиявӣ метавонанд ҳисоб шаванд: воситаҳои пулӣ, коғазҳои қиматнок, ҷиз, ҳуқуқҳои амволӣ, аз ҷумла ҳуқуқи истифодабарии замин, ҳуқуқ барои натиҷаҳои фаъолияти ақлӣ ва дигар амволе, ки онро қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ намекунад.

6.5. Андозаи ҳаққи узвияти саҳмиявии ҳар аъзои Кооперативро маҷлиси умумии аъзоён Кооператив муқаррар менамояд.

6.6. Кооператив ҳуқуқ надорад, ки акция ва ё дигар коғази қиматнок барорад.

6.7. Ҳаққи узвияти саҳмиявии фонди оинномавии Кооперативро ташкил мекунанд. Фонди оинномавии Кооператив андозаи минималии амволи Кооперативро муайян менамояд, ки барои қонеъ кардани қарздорон зарур аст. Фонди оинномавӣ бояд комилан дар давоми соли якуми фаъолияти Кооператив ташаккул дода шавад.

6.8. Дар кооператив метавонад фондҳои тақсимнашаванда ташаккул дода шаванд. Қарор оид ба ташкили Фонд бо овоздиҳии яқдилонаи маҷлиси умумии аъзоён Кооператив қабул карда мешавад.

6.9. Амволе, ки фонди тақсимнашаванди Кооперативро ташкил медиҳад, ба саҳмияҳои аъзоён кооператив дохил намешавад. Амволе, ки ба фондҳои тақсимнашаванд дохил мешаванд, барои мақсадҳои умумӣ истифода мегарданд.

6.10. Кооператив инчунин ҳуқуқи ташкил кардани фондҳои дигари маҳсусро дорад. Намуд, мақсад ва тартиби ташкили фондҳо бо қарори маҷлиси умумии аъзоёни Кооператив қабул карда мешавад.

7. ТАҚСИМКУНИИ ФОИДАИ КООПЕРАТИВ

7.1. Тақсимкунни фоидай Кооператив байни аъзоён вобаста ба андозаи ҳаққи узвияти саҳмиявии аъзои Кооператив анҷом дода мешавад. Мувофиқи қарори маҷлиси умумии аъзоёни Кооператив қисме аз фоидай Кооператив метавонад байни коргарони иҷоравии он тақсим карда шавад.

7.2. Фоидай Кооператив, ки байди пардохтани ҳамаи андоз ва дигар пардохтҳои ҳатми боқӣ мемонад, пурра дар ихтиёри Кооператив боқӣ монда онро дар маҷлиси умумии аъзоён ба мақсадҳои бо оиннома пешбинишуда сарф менамоянд.

8. ИДОРАКУНӢ ДАР КООПЕРАТИВ

8.2. Мақоми олии идории Кооператив Маҷлиси умумии аъзоёни Кооператив мебошад.

8.3. Маҷлиси умумии аъзоёни Кооператив дар мавриди иштироки бештар аз 50% аъзоёни Кооператив соҳибхуқӯқ ба ҳисоб меравад. Ҳар як аъзои кооператив бо роҳи қабули қарори маҷлиси умумӣ як овоз дорад. Аъзои кооператив, ки то охир саҳмияни ҳаққи узвияти худро напардохтааст, ҳуқуқи иштирокро дар маҷлиси умумии аъзоёни кооперативро надорад.

8.4. Маҷлиси умумии аъзоён кооператив аз рӯи масъалаҳои баррасишуда дар ҳудуди салоҳияташ бо аксарияти оддии овози шумораи умумии аъзоёни кооператив қарор бароварда иҷрои онро назорат менамояд.

8.5. Қароре, ки дар маҷлиси умумии аъзоён кооператив қабул мегардад дар Пайнавишти маҷлиси умумии аъзоёни кооператив дарҷ карда мешавад.

8.6. Аз ҷимлаи салоҳияти истисноии маҷлиси умумии аъзоёни Кооператив ба ҳисоб мераҷад:

- 1) қабул ва ворид кардани тағйирот ба ОИННОМАИ кооператив;
- 2) қабул ва хориҷ кардани азоёни кооператив;
- 3) тасдиқи Регламенти маҷлиси умумии аъзоёни кооператив;
- 4) муқаррар кардани андозаи пардохти музди меҳнати аъзоёни кооператив;
- 5) ташкил ва ё барҳам додани салоҳияти мақомоти иҷроияи кооператив;
- 6) муқаррар кардани фондҳо ва заҳираҳои кооператив ва тартиби истифодаи онҳо;
- 7) муқаррар кардани тартиби дохилии кооператив, тартиби пардохти музди меҳнати аъзоён ва коргарони кирояи кооператив;
- 8) ташкил ва барҳам додани филиалҳо ва намояндагиҳои кооператив; ҳалли масъалаҳо оиди иштироки кооператив дар ҳочагиҳои ҳамшарикӣ ва ташкилотҳо, инчунин оиди воридшавии кооператив ва ба иттиҳодияҳо (Ассосиатсия, иттифоқҳо);
- 9) ҳал кардани масъалаи ҷорӣ кардани ҳаққи узвияти иловагӣ;
- 10) тасдиқи ҳисботи солона ва тавозунҳои муҳосисавии кооператив, тақсими харочоти фоидай он;
- 11) қарор оиди таҷди сохтор ва ё барҳамхурии кооператив;
- 12) шунидани ҳисботи раёсати (раис) кооператив;

13) интихоби комиссии ревизионни (ревизори) кооператив, барҳам додани салоҳияти аъзоён.

8.7. Маҷлиси умумии аъзоёни Кооператив бинобар зарурат даъват шуда, на камтар аз ду дафъа дар як сол гузаронида мешавад.

8.8. Ба аъзоёни кооператив бояд даъватномаи хаттӣ оид ба даъват шудани Маҷлиси умумии аъзоёни Кооператив на дертар аз 10 рӯз то даъвати Маҷлиси умумии аъзоён кооператив фиристода мешавад. Огоҳнома бояд маълумоти мазкурро дар бар гирад:

- 1) рӯз, чой ва вақти баргузории Маҷлиси умумии аъзоёни кооператив;
- 2) рӯзномаи Маҷлиси умумии аъзоёни кооператив;

8.9. Маҷлиси умумии аъзоёни Кооперативро Раиси Кооператив ва ё аъзои Раёсати Кооператив, котиби Маҷлиси умумии аъзоёни кооператив, ки яке аз аъзоёни Раёстай Кооператив мебошад, мегузаронад

8.10. Пайнавишти Маҷлиси умумии аъзоёни кооперативро Раиси Маҷлиси умумии аъзоёни кооператив дар давоми сол рӯз имзо менамояд.

8.11. Дар давоми сол байни маҷлисҳои умумии аъзоёни кооператив метавонанд маҷлисҳои ғайринавбатии умумии аъзоёни кооператив гузаронида мешаванд. Маҷлисҳои умумии аъзоёни Кооператив даъват мешаванд:

- бо ташаббуси Раиси Кооператив;
- бо ташаббуси Раёсати Кооператив ва ва ё аъзоёни Раёсат;
- бо ташаббуси комиссияи ревизионӣ (ревизори) Кооператив;

8.12. Қарори Маҷлиси умумии аъзоёни Кооператив, ки бо тартиби дар ОИННОМА муқарраршуда қабул шуда аст, барои ҳамаи аъзоёни кооператив ҳатмист, аз ҷумла барои онҳое, ки дар овоздиҳӣ бо сабабҳои гуногун иштрок накардаанд.

8.13. Мақоми иҷроияи Кооператив Раёсати Кооператив мебошад. Роҳбарии ҷории кори Кооперативро раёсати кооператив ба ӯҳда дорад.

8.14. Раёсати Кооператив ба мӯҳлати ду сол ва таркиби на камтар аз се шахс аз тарафи маҷлиси умумии аъзоёни Кооператив интихоб мегардад. Раиси Кооператив аъзои Раёсати Кооператив мебошад. Раиси Раёсатро маҷлиси умумии аъзоён Кооператив интихоб менамояд. Раиси кооператив аз номи кооператив бе боваринома амал карда салоҳияти мазкур дорад:

- самтҳои асосии фаъолияти Кооперативро муқаррар менамоянд;
- нақшаҳои ҷорӣ ва дурнамои корро баррасӣ менамояд;
- иҷрои нақşaҳои фаъолияти Кооперативро таъмин менамояд;
- қоида, тартиб ва дигар ҳуҷҷати дохилии Кооперативро тасдиқ карда соҳтори ташкилии Кооперативро муқаррар менамояд;
- иҷрои қарорҳои Маҷлиси умумии кооперативро таъмин менамояд;
- амволи Кооперативро дар ҳудудҳои муқаррар кардаи Маҷлиси умумӣ ва Оинномаву қонунгузорӣ роҳбарӣ менамояд;
- ҷадвали бастии Кооператив, инчунин филиалҳо ва намояндагиҳои онро тасдиқ менамояд;
- коргаронро ба кор қабул ва аз кор хориҷ менамояд;
- бо тартиби муқарраркардаи қонунгузорӣ, ОИННОМА ва Маҷлиси умумии иштирокчиён коргарони Кооперативро ҳавасманд карда ба онҳо мӯҷозот муқаррар менамояд;
- оид ба сафарҳои хизматӣ қарор қабул менамояд;
- Кооперативро дар ҳамаи муассиса, корхона, ташкилоти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва берун аз он намояндагӣ менамояд;
- ба бонкҳо суратҳисобҳои ҳисоббаробаркунӣ, асьорӣ ва ё дигари Кооперативро кушода, шартнома баста дигар навъи муюилотро анҷом медиҳад;
- нархи шартномавиро барои маҳсулот ва хизматрасонӣ тасдиқ менамояд;
- ҳисобдории муҳосибавӣ ва ҳисоботро ташкил менамояд;
- барои тасдиқ дар Маҷлиси умумии иштирокчиён ҳисоботи солона ва тавозуни Кооперативро пешниҳод менамояд;
- аз рӯи масъалаҳои дигари Кооператив қарор қабул менамояд.

Ба вазифа таъин ва озод кардани сармуҳосиб, роҳбарони филиал ва намояндагиҳо, инчунин шахсоне, ки дорои ҳуқуқи имзои ҳучҷатҳои молиявиро доранд, аз тарафи раиси раёсат бо тасдики Маҷлиси умумии иштирокчиён анҷом дода мешаванд.

Раиси Кооператив ҷавобгарии шахсиро назди Маҷлиси умумии аъзоёни Кооператив ба рои иҷрои тамоми ваколатҳояш дорад.

8.15. Раёсати Кооператив дар ҳолате эътибор дорад, ки агар дар маҷлиси он ҳамаи аъзоёни иштирок дошта бошанд. Қарори Раёсат гоҳе қабулшуда ҳисоб мешавад, агар он бо аксарияти овози аъзоёни Раёсат қабул шуда бошад.

8.16. Ба салоҳияти раёсати (раиси) кооператив қабули қарор оид ба фаъолияти кооператив, ки бо ОИННОМАИ кооператив ба салоҳияти истисноии Маҷлиси умумии аъзоёни кооператив дохил намешаванд, дохил мешавад.

8.17. Раёсати Кооператив маҷлисҳояшро на камтар аз 1 маротиба дар моҳ баргузор меғардад. Дар ҷаласаи Раёсати кооператив Пайнавишти ҷаласаи Раёсати кооператив тартиб дода мешавад, ки он аз ҷониби ҳамаи аъзоёни кооператив дастрас мебошад.

8.18. Пайнавишти Маҷлиси умумии аъзоёни кооператив ва Пайнавишти маҷлиси Раёсати кооператив дар бойгонӣ нигоҳ дошта шуда ба ҳамаи аъзоёни кооператив дастрас мебошад.

8.19. Барои татбиқ ва назорати фаъолияти молиявӣ-ҳочагидории Кооператив Маҷлиси умумии аъзоёни Кооператив комиссияи ревизионӣ ва ё ревизорро ба муддати 2 сол ва на камтар аз 3 нафар интиҳоб менамояд.

8.20. Комиссияи Ревизионӣ (ревизори) кооператив тафтиши ҳолати молиявии кооперативро аз рӯи ҷамъбости кор барои соли молиявӣ анҷом медиҳад. Комиссияи Ревизионӣ (ревизор) санчиши фаъолияти моливу ҳочагидории кооперативро бо супориши маҷлиси умумии аъзоён ва ё бо тақозои на камтар аз нӯҳ дарсади аъзоёни кооператив ва ҳамчунин бо ташабbusи худ метавонанд амалий намоянд.

8.21. Комиссияи Ревизионӣ (ревизори) кооператив аз натиҷаи санчиши худ ба маҷлиси умумии аъзоёни кооператив гузориш медиҳад.

8.22. Барои татбиқи санчиши молиявии кооператив Раёсати кооператив метавонад аудитори беруниро низ даъват намояд. Тафтиши фаъолияти молиявӣ-ҳочагидории кооператив аз ҷониби аудити беруни бо талаботи на камтар аз 10% аъзоёни кооператив низ анҷом дода мешавад.

9. ҲИСОБДОРӢ ВА ҲИСОБОТ

9.1. Кооператив бояд оид ба фаъолияти худ бо тартиби муқарраркардаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳисобот дидад.

9.2. Ҳисоботи солона ва тавозуни муҳосибавии кооперативро маҷлиси умумии кооператив баъди тафтиши комиссияи ревизионӣ қабул карда ба мақомоти андоз ва омори давлатӣ пешниҳод менамоянд.

10. ТАШКИЛИ МЕҲНАТ, ПАРДОХТИ ОН, ҲИФЗ ВА ИНТИЗОМИ МЕҲНАТ

10.1. Муомилоти меҳнатии аъзоёни кооперативро ОИННОМАИ Кооператив, коргарони кирояро –қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба меҳнат танзим менамояд.

10.2. Кооператив мустақилона шакл ва низоми пардохти музди меҳнатро ба аъзои кооператив ва коргарони кирояи он муайян менамояд. Андозаи максималии даромади шахсии аъзоёни кооператив ва коргарони кирояи он маҳдуд нест. Барои давраи ҳисоботӣ миқдори кормандони кироя дар кооператив на бештар аз 25 фоизи шумораи аъзоёни кооператив мебошад.

10.3. Кооператив мустақилона барои аъзоёнаш намудҳои масъулияти интизомиро муқаррар менамояд. Муҷозоти интизомӣ метавонанд ба раиси кооператив, аъзоёни раёсати кооператив ва аъзоёни комиссияи ревизионӣ (ревизори) кооператив танҳо бо қарори маҷлиси умумии аъзоёни кооператив таъин карда шаванд.

10.4. Аъзоти кооператив, ки дар фаъолияти он иштироки шахсии меҳнатӣ доранд, бо таъминоти иҷтимоӣ дар баробари коргарони кирояи кооператив, мувофиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон фаро гирифта мешаванд.

10.5. Шароити меҳнат, вақти корӣ ва истироҳат дар кооператив мувофиқи қонунгузории меҳнат, қоидаҳои тартиботи дохилии кооператив ва шартномаи меҳнатӣ (контракт) муқаррар карда мешавад.

10.6. Кооператив метавонад барои аъзоёнаш имтиёзу афзалиятҳоро барои харидории бенавбати амволи истеҳсолкарда ва хизматрасониҳо (корҳо, хизматрасониҳо), истифодабарӣ аз амволи кооператив, аз кооператив гирифтани кӯмаки иҷтимоӣ муқаррар намояд.

11. БАРҲАМДИҲӢ ВА ТАЧДИДИ СОХТОРИ КООПЕРАТИВ

11.1. Тачдиди сохтори Кооператив метавонад бо қарори Маҷлиси умумии аъзоёни Кооператив татбиқ гардида, мувофиқи кодекси Граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ мешавад.

11.2. Барҳамдиҳии Кооператив дар асоси қарори маҷлиси умумии аъзоёни Кооператив ва ё дар асоси қарори судӣ сурат мегирад.

11.3. Барҳамдиҳии Кооператив сабаби барҳам хӯрдани он бе гузариши ҳуқуқ ва ӯҳдадориҳояш ба таври ворисии ҳуқуқӣ ба дигар ашхос ба амал меояд.

11.4. Амволе, ки баъди қонеъ гардидани талаботи ҳамаи кредиторон боқӣ мемонад, дар байни аъзоёни кооператив тақсим карда мешавад.

РӮИХАТИ АДАБИЁТИ ИСТИФОДАШУДА

- ❖ Уин Дэвис «Восемь шагов создания фермерской группы» ACTED
- ❖ AGROMISA FOUNDATION «Farmer-controlled economic initiatives»
- ❖ Shankariah Chamala and P.M. Shingi «Establishing and strengthening farmer organizations»
- ❖ GTZ – ITFSP «Group formation in fruit production»
- ❖ Diane Eggert «Step by Step Guide for Establishing a Farmers' Market Association»
- ❖ Paul L. Woomer, Musa N. Omare and Eusebius J. Mukhwana «The Operations of Rural Self-Help Groups»
- ❖ Ассоциация Агробизнеса Таджикистана (ААТ) - основные шаги создания кооператива
- ❖ „Тарзи ташкили кооперативҳои дехқонӣ“ Ассоциатсияи Миллии Хочагиҳои Дехқонии (фермерии) Ҷумҳурии Тоҷикистон

Ассоциатсияи Миллии Хочагиҳои Дехқонии (фермерии) Ҷумҳурии Тоҷикистон

Рудаки 44, Душанбе, 734025, Тоҷикистон
Т: +(992) 372 21 10 33
Эл. почта: union_farm@mail.ru

Hilfswerk Austria International дар Тоҷикистон

Телмана 24, Душанбе, 734001 Тоҷикистон
Т: +(992) 372 21 97 40
Эл. почта: aslanov@hilfswerk.tj